PROČ DINGIR

Některé starověké jazyky měly zajímavý zvyk, který spočíval v tom, že do psaného textu vkládaly tzv. ideogramy. Byly to značky, které předjímaly vlastnosti následného slova. A tak se např. v klínopisných textech vkládal před každou věc ze dřeva (jako např. strom, ale i stůl nebo židli) znak pro dřevo. Před rybníky, řeky apod. se vkládal znak pro vodu atd. Podobně existoval i zvláštní znak, který se musel napsat před jméno jakékoli božské bytosti nebo boha. Této značce, upozorňující na božskost toho, co bude následovat, se většinou říká podle starého sumerského označení pro boha, DINGIR. Toto slovo je pak zároveň i pravděpodobně vůbec nejstarším označením pro božskou bytost, jaké známe.

Zajímavé je, že klínový znak, který se jako označení DINGIR používá, je ve skutečnosti obrázkem hvězdy, která představuje směr, k němuž člověk hledí a k němuž se upíná. Znak DINGIR se tak může pro nás stát symbolem jistě nezanedbatelného rozměru lidství, který hledá něco, co ho přesahuje, na čem se může orientovat a k čemu může směřovat. Tato lidská touha nachází nejrozmanitější podoby v nejrůznějších kulturách a sociálních skupinách. A tak i v naší současné společnosti se setkáváme s desítkami nejrůznějších náboženských a pseudonáboženských skupin, jež jsou výrazem tohoto rozměru člověka.

Chtěli bychom se tedy rozhlížet kolem sebe, pozorovat tuto náboženskou scénu a zamýšlet se nad tím, kdo nebo co je DINGIREm těch, kdo se k těmto skupinám hlásí, jak právě jejich DINGIR ovlivňuje jejich život a jaké formy jejich cesta za tímto cílem nabývá. Časopis DINGIR by tak měl pomoci porozumět oblasti, která je od pradávna neodmyslitelnou součástí života lidstva, a přesto zůstává pro mnohé nezmapovanou krajinou. *tn*

POZVÁNÍ

Předběžné termíny a témata dalších **seminářů a konferencí** Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů jsou uvedena na str. 22.

Informace a kontakty: *Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů,* 110 00 Praha 1, Soukenická 15: čtvrtek 15,30 - 17,30: (02) 24 81 94 04; Brno, 602 00, Gorkého 2: pondělí 16,00 - 18,00: (05) 43 24 87 80, e-mail sssnns.brno@post.cz; *Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt:* Olomouc, 772 00, tř. 17. listopadu 43 (Y.M.C.A.): středa 17,00 - 20,00: (068) 522 1944.

DINGIR

časopis o sektách, církvích a nových náboženských hnutích **4/ 1998**
Vychází 22. prosince 1998.

Vydává Dingir, s. r. o., Jankovcova 31, 170 00 Praha 7, tel / fax: (02) 806 276, (adresa pro objednávky: P. O. Box 73, 170 04 Praha 7) ve spolupráci se Společností pro studium sekt a nových náboženských směrů.

Redaktor: PhDr. Zdeněk Vojtíšek. Redakční rada: Martina Dvořáková, Jiří Koubek, Jan Kotrč, doc. Tomáš Novotný, MUDr. Prokop Remeš, doc. Odilo I. Štampach.

Grafická úprava: Eva Hanušová. Tiskne VS ČR, Praha.

Cena: 39,- Kč

ISSN 1212-1371. Registrace: Ministerstvo kultury ČR 7943 z 30. 3. 1998.

Narůstající role reklamy v politice přispívá k iracionalizaci politické scény. Zajímavé je, že se tím některé politické strany přibližují jevům na náboženské scéně (k článku na straně 5). Foto: ČTK .

V kulturním domě pražských dopravních podniků měl 23. června tohoto roku přednášku lama Ole Nydahl, představitel buddhismu diamantové cesty na Západě. Na jeho vystoupení se přišlo podívat více než 300 zájemců ze všech koutů Čech (k článku na straně 8). Foto: Jan Kotrč.

Ing. Ivo Benda (kontaktér mimozemšťanů) se obklopuje mladými lidmi, například členy Olomoucké mírové skupinky, která je v kontaktu s mimozemšťany prý již také (k reflexi na straně 23). Foto: Jan Kotrč.

Ilustrace na obálce se vztahují k těmto tématům:
1. Lama Ole Nydahl - str. 8 *(foto Jan Kotrč)*
2. Buddhismus v českých zemích - str. 11 - 15 *(foto archiv)*
3. Šókó Asahara - str. 16 - 19 *(foto Internet)*
4. Konec světa v podání Rodiny - str. 2 - 3 *(foto archiv)*

1	2
3	4

Vážení čtenáři,

při přípravě tohoto čísla DINGIRu jsem se potýkal s velkým problémem nedostatku místa. Na jednu stranu jsem chtěl dát tématu dostatek prostoru, aby mohlo být nahlíženo dostatečně plasticky, na druhou stranu si nepřeji, aby se cítili ochuzeni ti čtenáři, kteří se právě o toto téma třeba tak dalece nezajímají. Jsem proto velmi rád, že finanční situace (třebaže stále velmi napjatá) nám umožňuje rozšířit v příštím ročníku rozsah časopisu o osm stran.

V článcích o buddhismu se čtenář setká s pojmy, jimž by nemusel rozumět. Malý slovníček těch nejdůležitějších proto najde na 20. straně.

Do zahraniční rubriky jsme zařadili několik odstavců z přílohy časopisu ***Spirituality in East and West*** *(č. 11 / 1998) Tuto přílohu připravilo sdružení ABCD (Buddhisté a křesťané v dialogu) pod vedením prof. univerzity v dánském Aarhusu Johannese Aagaarda. Úryvky přeložila Noemi Průšová.*

Jako v každém čísle i tentokrát vítáme nové autory: orientalistku ***PhDr. Zdeňku Vasiljevovou****, autorku studie o buddhistické sektě ÓMU šinrikjó (str. 16 - 19) a cenných poznámek v rubrice Dopisy (str. 24), psychologa* ***doc. Pavla Říčana****, ředitele Psychologického ústavu Akademie věd ČR, který na str. 23 reaguje na „ufologii" ing. Ivo Bendy, představenou v minulém čísle Dingiru, a komunikačního technika* ***Petra Velechovského****, který se postaral o přehled posledních událostí v sektě ÓMU šinrikjó (str. 17) a napsal recenzi na Brackettovu knihu o stejném tématu (str. 19).*

Děkujeme za všechny dopisy, otázky a ohlasy. Nashromáždilo se jich tentokrát tolik, že jsme nemohli otisknout zdaleka všechny. Snad příště... Ostatně, to už bude v našem časopise konečně více místa.

Zdeněk Vojtíšek, redaktor

OBSAH

Český Orient *(Odilo Ivan Štampach)* 1
Numerologické spekulace a konec světa *(Prokop Remeš)* 2
Sekty a posvátno *(Miloš Mrázek)* 4
Mysleli jinak *(Prokop Remeš)* 5

z domova

Pražské společenství Kristovo *(Zdeněk Vojtíšek)* 6
Římskokatolické alternativy I. *(Miloš Mrázek)* 7
Diamantová cesta *(Jiří Koubek)* 8

zahraničí

Záchrana a odsouzení *(„Buddhisté a křesťané v dialogu")* 9

téma

Buddhismus v českých zemích *(Odilo Ivan Štampach)* 11
Co se skrývá za Učením pravdy AUM? *(Zdeňka Vasiljevová)* 16

rozhovor

Sám sobě nejvyšším i žákem - rozhovor s J. X. Doležalem *(Martina Dvořáková)* 20

reflexe

Spása přichází z UFO *(Pavel Říčan)* 23

dopisy

Cestou do multikulturní společnosti

ČESKÝ ORIENT

ODILO I. ŠTAMPACH

Některé české, středoevropské, celoevropské nebo euroatlantické vlastence děsí vstup orientální kultury do našeho prostředí. Chtějí hájit Západ a jeho hodnoty. Zapomínají přitom, že počátkem evropské tradice je řecká kultura na rozmezí evropské Achaje a Malé Asie a pak že přišlo do vznikající Evropy jedno velké náboženství asijského původu, totiž křesťanství. Tyto dva vlivy společně Evropu vytvořily. Díky této počáteční zkušenosti zůstává Evropa otevřená vlivům odjinud. Silná bude potud, pokud je dokáže zahrnout a zpracovat. Západní civilizace vytvořila politické a technické předpoklady k překračování, ba smazávání hranic mezi ní a okolním světem. Myšlenka volného pohybu lidí a idejí má stejně západní původ jako moderní komunikace a telekomunikace, které usnadňují výměnu informací a hodnot.

Díky tomu, že jsme se před devíti lety otevřeli světu, je dnes duchovní „scéna" v českých zemích nadmíru pestrá. Vedle docela známých nových náboženských a pseudonáboženských směrů k ní patří tradiční duchovní školy, některé o staletí starší než křesťanství. Jsou nové jen svou přítomností v našem prostředí.

Náboženské směry jižní a jihovýchodní Asie si získávají přízeň mezi lidmi, jejichž rodiče a prarodiče byli možná ještě křesťany nebo věřícími Židy. Slabší je vliv tradičního čínského náboženství. Už pár staletí se v Evropě čte Konfucius a Lao-c´, ale prakticky se z Číny přejímají jen některé vybrané prvky, jako bojová umění, cvičení tchai-ťi (taiči), tradiční medicína. O mýtech, naukách a obřadech náboženského taoismu se ví velmi málo. Pestrý hinduismus má nesrovnatelně více přívrženců. Nejprve si získala popularitu jóga, ať už jen jako jeden druh kondiční gymnastiky nebo jako komplexní škola rozvoje těla i ducha. Později se překvapivě připojily i bhaktické směry původem z indického středověku, zaměřené např. na mladého a krásného boha Kršnu. Někteří jiní západní guruové jsou hinduistickými autoritami zpochybňováni a jejich směry bychom spíše řadili mezi sekundární nové proudy. Islám je v některých západoevropských zemích docela silně přítomen, ale zatím spíše prostřednictvím lidí původem z islámských zemí nebo jejich manželských partnerů a potomků.

Mimořádnou vitalitu prokazuje buddhismus, přítomný již po dvě či tři generace (v tomto čísle mu věnujeme zvláštní pozornost). Podle průzkumů je především náboženstvím mladých. Roste počet buddhistických center a velmi hojná je překladová, nebo v západním prostředí vzniklá buddhistická literatura. Mnoho lidí pěstuje buddhistické pojetí morálky a buddhistickou meditaci, aniž by se považovali doslova za buddhisty. Formální příslušnost nepokládají za důležitou. Koneckonců, žádná „buddhistická církev" neexistuje. Některé směry dávají patřičné místo i rituálu. Vznikají domácí mnišské komunity různých tradic (zen, lamaismus, théraváda) nebo nezávisle na nich. Vyskytlo se několik jednotlivých mnichů českého původu, komunita sídlící v České republice snad zatím ne.

Pro lidi orientované na tradiční západní kulturní a náboženské hodnoty je přítomnost orientálních směrů výzvou k toleranci a ochotě spolupracovat, příležitostí k diskusi a poučení. Je to snad i příprava na postmoderní multikulturní společnost, k níž se pozvolna připojujeme.

■

Předpovědi konce světa nás provázejí po tisíce let

NUMEROLOGICKÉ SPEKULACE A KONEC SVĚTA

PROKOP REMEŠ

V dvoutisíciletých dějinách křesťanství se opakovaně setkáváme s vlnami masového poblouznění, spojenými s očekáváním blízkého Ježíšova příchodu na Zem a ustanovením božího království na tomto světě. Opakovaně se však setkáváme i s těžkými rozčarováními a zklamáními, když se v ohlašovaných termínech nic nestane. I když Ježíš za svého života prohlásil, že o datu konce světa nelze říci nic určitého, od počátku křesťanství až do současnosti upoutávají pozornost lidí nové a nové spekulace nad tímto datem.

Za apokalyptickou událost prvořadé důležitosti předpovězenou v bibli bylo v novověku dlouho považováno uvěznění papeže Pia VI. Napoleonem roku 1798. Papežovo zatčení mělo být předpovězeno v biblické knize proroka Daniela 7,25-26, kde se hovoří o bezbožném vladaři, jemuž bude odňata královská moc.

Výchozím bodem výpočtu byl rok 538 n. l., tj. rok dobytí Říma byzantským vojevůdcem Belisarem a nastolení politické moci papežství. Po dobu 1260 let (tři a půl „času" po 360 letech) měl pak panovat „zvířecí pořádek Říma". Ten měl být vystřídán v roce 1798 tisíciletou říší Kristovou a následující rok 1799 se očekával začátek „konce světa".

Samozřejmě, že zdroje matematických spekulací mohou být nejrůznější povahy. Ze středověku jsou známy výpočty data konce, které vycházejí z mystických textů knihy Zohar (Záře), ústředního spisu židovské kabaly. Z poměrně nedávné doby pocházejí zase numerologické spekulace srovnávající a kombinující rozměry Velké pyramidy v Egyptě.

CHEOPSOVA PYRAMIDA

Ve třetím díle Studií Písma (vydání z roku 1901) nazývá zakladatel svědků Jehovových C. T. Russell Cheopsovu pyramidu božím svědectvím v kameni. Podle jeho názoru symbolizují číselné údaje zabudované v rozměrech pyramidy náboženské dějiny lidstva: Sestupný průchod vedoucí od vchodu do pyramidy k podzemní pohřební komoře symbolizuje duchovní sestup světa od Adamova pádu až do jeho zničení na konci věků. Vzestupný průchod, který se od něj odděluje v jedné čtvrtině vzdálenosti, symbolizuje cestu lidstva k Bohu. Ta začala odchodem Židů z Egypta v roce 1542 př. Kr. Délka vzestupného průchodu činí totiž 1542 palců a nad centrální šachtou (šířky 33 palců = délka Ježíšova života) na něj navazuje Velká galerie dlouhá 1914 palců. Ta ústí do Královské komory. Délka Velké galerie symbolizuje podle Russella dějiny křesťanství a jejich vyvrcholení v definitivním vítězství božího království v roce 1914.

To vše by mohlo působit nanejvýš obdivuhodně, kdyby na rozměry pyramidy uváděné Russellem bylo spolehnutí a kdyby se pyramida - občas nenatáhla. Ve vydání Studií Písma z roku 1901 Russell říká: „Když změříme délku sestupného průchodu... docházíme k délce 3416 palců symbolizujících 3416 let od výše uvedeného data 1542 př. Kr. Tento výpočet ukazuje k roku 1874 jako označujícímu začátek času soužení" (str. 342). Když však „časy soužení" bylo třeba posunout na období 1.světové války, pyramida - zdá se - poněkud poporostla: „Když změříme délku sestupného průchodu... docházíme k délce 3457 palců symbolizujících 3457 let od výše uvedeného data 1542 př. Kr. Tento výpočet ukazuje k roku 1915 jako označujícímu začátek času soužení" (str. 342 - vydání z roku 1923).

JEDEN DEN = JEDEN ROK

Nejčastějším zdrojem numerologických spekulací byla ovšem bible. Na základě symboliky 4. knihy Mojžíšovy 14,34 a knihy proroka Ezechiela 4,6, kde se k označení časového období v rocích užívá obrazu symbolických dní, první zásada všech numerologických spekulací říká: „Jeden den platí za jeden rok."

Z pravidla „jeden den = jeden rok" vycházeli ve svých úvahách židovští učenci již v prvním století po Kristu. Pomocí tohoto vzorce se usilovali vypočítávat čas, v němž se měl objevit „pravý" Mesiáš. Počínaje 12. stoletím se na tuto zásadu začali odvolávat i představitelé křesťanských skupin. Šlo především o následovníky opata Jáchyma de Fiore, který na podkladě obrazů knihy Zjevení rozvinul učení o nadcházejícím věku Ducha svatého. Postupem času dospěli vykladači k různým a zajímavým posloupnostem dat. Hovořilo se o roku 1260, pak o roku 1360 a později o různých datech 15. a 16.století. Byla to především kniha Zjevení a kniha proroka Daniela, které poutaly pozornost vykladačů. Na základě jimi uváděných čísel byla za mimořádně významná označována různě dlouhá časová období - 1260, 1290, 1335, 2260, 2300 a 2520 let.

Nejčastěji používané citáty z bible při výpočtech konce světa

kniha proroka Daniele 7,25-26: „Bude mluvit proti Nejvyššímu a bude hubit svaté Nejvyššího. Bude se snažit změnit doby a zákon. Svatí budou vydáni do jeho rukou až do času a časů a poloviny času, avšak zasedne soud a vladařskou moc mu odejmou, a bude úplně vyhlazen a zahuben."

4. kniha Mojžíšova (Numeri) 14, 34: „Podle počtu dnů, v nichž jste dělali průzkum země, ponesete své viny. Za každý den jeden rok, za čtyřicet dnů čtyřicet let. Tak pocítíte mu nevoli."

kniha proroka Ezechiela 4, 6: „Až skončí tyto dny, lehneš si podruhé, a to na pravý bok, a poneseš nepravost domu judského po čtyřicet dní; ukládám ti za každý rok jeden den."

2. list Petrův 3,3-4: „Především vám chci říci, že ke konci dnů přijdou posměvači, kteří žijí, jak se jim zachce, a budou se posmívat: 'Kde je ten jeho zaslíbený příchod? Od té doby, co zesnuli otcové, všecko zůstává tak, jak to bylo od počátku stvoření.'"

Český ekumenický překlad Bible, 1978

SEN KRÁLE NABUCHODONOZORA

Pro názornost se podívejme podrobně na příklad jednoho takového výpočtu. Je vzat ze 4. kapitoly knihy proroka Daniela a v nezměněné podobě se s ním setkáváme u dnešních svědků Jehovových. Čtvrtá kapitola Danielovy knihy popisuje prorocký sen babylonského krále Nabuchodonozora (Dan 4,7-37). Vypráví se zde o tom, jak se babylonskému králi objevuje ve snu strom. Ten je božím nařízením podťat a obručí ze železa a bronzu je mu na dobu „sedmi časů" zabráněno v růstu.

Podle svědků Jehovových představuje královský strom obraz božího panství nad Zemí. Sedm „časů" prý představuje sedm prorockých let. Jeden „rok" odpovídá 360 dnům biblického kalendáře, tedy „sedm časů" činí celkem 2520 dnů označujících 2520 let. To je doba, po kterou má být „podťato" boží panství nad Zemí. Slovo „podťato" znamená neexistenci státního útvaru, který by reprezentoval pravé náboženství, a tím i nároky Boha nad lidstvem.

Nejmasovější očekávání konce světa v historii křesťanství se vázala na rok 1844. Mezi těmi, kdo se s nadějí upínali k tomuto datu, byl i zakladatel adventismu William Miller. Miller poukazoval na to, že výchozím bodem 2300 „dnů-let" podle Daniela 8,14 musí být klíčové datum, od něhož se současně odvíjí i sedmdesát týdnů-let podle Daniela 9,24. Tímto rokem, v němž se křižovala obě biblická proroctví, měl být dvacátý rok kralování perského krále Artaxerxa. Převedeno do našeho letopočtu mělo jít o rok 457 př. Kr. (kniha Nehemjášova 2,1). Mysterióznost tohoto data spočívala v tom, že po uplynutí 490 let (Daniel 9,24), roku 33 n.l., ukončil svůj pozemský život na kříži Ježíš Kristus, a po uplynutí 2300 „dnů-let" (Daniel 8,14), roku 1844, mělo dojít k završení lidského pořádku světa a nastolení nového řádu věcí pod boží vládou... Očekávání vázaná k roku 1844 byla mohutně posilována i lidovým výkladem, podle něhož bylo troubení šestého anděla v knize Zjevení 9,13-15 chápáno jako symbol označující „časy Turků". Tyto časy měly podle Bible trvat 391 let (symbolickou hodinu, den, měsíc a rok), což nás od roku 1453, kdy byl dobyt Cařihrad, přivádí opět k datu 1844.

Pravidlo „jeden den platí za jeden rok" hovoří pouze o trvání určitého časového období. Aby bylo možné vypočítat konec světa, bylo ještě nutné stanovit datum, od kterého se má časový údaj odpočítávat. To se stanovovalo různým způsobem. Bible například hovoří o „časech pohanů" (evangelium podle Lukáše 21, 24; kniha Zjevení 11, 2), během nichž neexistuje žádná lidská moc, která by na Zemi reprezentovala boží panství. Svědkové Jehovovi tvrdí, že tyto „časy pohanů" nastaly, když Babyloňané vyvrátili židovské království v roce 607 př.n.l. Po uplynutí 2520 let, tedy v roce 1914, musí dojít k definitivnímu konci tohoto systému věcí a nastolení boží vlády na Zemi.

Konec světa podle publikace svědků Jehovových „Navždy se těšte ze života na zemi!", 1996

VELKÉ ZKLAMÁNÍ

Zmínka o roku 1914 a ustanovení božího království od tohoto data nás vede k otázce, co se stane, když v daném termínu k očekávaným událostem nedojde?

Historie dokazuje, že existují v podstatě tři možnosti. Buď se připustí, že vypočítané datum nebylo správné, a vyvodí se z toho ponaučení, že taková data není možné určovat. To je nejméně častý případ. Nebo se prohlásí, že co do počtu let byl výpočet správný, ale chybný byl výchozí bod, od něhož se výpočet odvíjel. Stanoví se nový výchozí bod a čeká se, zda takto opravený výpočet povede ke správnému datu. Případně se prohlásí, že správný byl výpočet i výchozí bod dějin, ale chybný byl výklad události, k níž se vztahoval. Nejčastěji tak, že nešlo o událost materiálního světa, ale o událost světa neviditelného: Kristus vstoupil do nejsvětějšího místa v nebeské svatyni a začal vyšetřovací soud nad lidmi. Tak to říkají dnešní adventisté o roku 1844. O božím království v roce 1914 hovoří zase dnešní svědkové Jehovovi, že bylo skutečně ustanoveno - v nebi.

V roce 1925 očekávali svědkové Jehovovi vzkříšení starozákonních proroků. Argumentovali: Zajetí Židů v Babyloně, které je předobrazem fyzické smrti člověka, trvalo 70 roků. Tyto roky jsou symbolem tzv. „jubilejních roků" hebrejského kalendáře, období trvajících ve skutečnosti 50 let. Vzkříšení z fyzické smrti nastane, až bude ukončeno všech 70 „jubilejních roků", to znamená sedmdesát padesátiletí (3500 let) od příchodu Židů do Palestiny v roce 1575 př.Kr. Tedy v roce 1925. Pro patriarchy nechali svědkové Jehovovi vybudovat v Kalifornii honosnou vilu Beth-sarim, Dům knížat, i s automobilem pro krále Davida. Když se nic nestalo, byl nucen druhý prezident svědků Jehovových soudce Rutherford uznat: „Udělal jsem ze sebe osla."

Ani nejtěžší zklamání neotřásla nikdy prorockými skupinami do té míry, aby to znamenalo konec nadějí na Ježíšův návrat na Zem. Naopak, výsměšky odpůrců byly vždy považovány za potvrzení těchto očekávání (podle bible - 2. listu Petrova 3,3-4). Konec konců víra v Ježíšův druhý příchod patří ke stěžejním věroučným článkům křesťanství. Otázka nezní, „zda" se to stane, ale „kdy" se to stane. A tak neudivuje, že po počátečních rozčarováních se pravidelně objevují vždy noví přívrženci, nové spekulace a nová data - a tak tomu bude zřejmě až do konce světa. ■

Pochopit náboženskou touhu

SEKTY A POSVÁTNO

MILOŠ MRÁZEK

Sekty (a vlastně celou alternativní náboženskou scénu) je možné sledovat z mnoha hledisek. Z pozice dějin náboženství můžeme zkoumat podmíněnost vzniku té které skupiny sociálními a politickými podmínkami, její vývoj apod. Teolog se zase bude ptát na věrouku a hodnotit ji ze své vlastní konfesní pozice. Často se netradiční religiozita hodnotí z hlediska sociálně psychologického: pozoruje se, jak členství působí na psychiku, jak fungují sociální vazby uvnitř skupiny, co lidi motivuje ke vstupu nebo jak po odchodu probíhá opětovné začleňování se do „normální" společnosti. Novináře a jejich čtenáře zajímá především to, jak vypadá běžný život v sektářské komunitě, jak je její organizace financovaná, jak se její členové stravují či jakou roli přisuzují sexualitě. - Každý tento přístup - je-li poctivý - je samozřejmě potřebný a přínosný.

Ale netradiční náboženské skupiny, ať jsou z uvedených hledisek jakkoli problematické, jsou - stejně jako ty tradiční - skupinami především náboženskými. Podstatou náboženských jevů je (jak nás přesvědčí fenomenologové náboženství jako např. Mircea Eliade), tzv. *posvátno*.

Posvátné je to, co není profánní, tedy všední, obyčejné. Posvátné je to, co ukazuje na nějakou jinou skutečnost, která přesahuje naše smyslové poznání světa (vyjevuje ji). A to je jediná pravá skutečnost. Ve skutečnosti totiž (pro náboženského člověka) existuje jen toto posvátné, jen ono je nositelem pravého bytí. Žít nábožensky (v tom nejjednodušším slova smyslu) pak znamená snažit se přiblížit k této pravé skutečnosti, mít na ní účast, účastnit se jejího bytí. Je to tedy snaha o pravou existenci, o to, aby lidský život byl skutečným životem. Jednotlivá náboženství to pak konkretizují tím, že hovoří o spáse, vykoupení, vysvobození apod. Aby bylo více pochopitelné, co znamená posvátno, podívejme se, jak s ním náboženský člověk „pracuje".

Náboženská společenství (a byly doby, kdy každý kmen byl náboženskou komunitou) např. vydělují posvátná místa z míst „obyčejných", posvátný čas z profánního, posvátné předměty nebo i osoby od těch „nesvatých". Např. v tradičním náboženském myšlení hrál, resp. hraje důležitou úlohu tzv. střed světa, tj. určité místo, které je všemi zasvěcenými viděno jako výjimečné (tedy posvátné), a to tím, že se na něm člověk setkal s božským světem, nebo že je to dokonce právě to místo, kde začalo stvoření světa. Obvykle to bývá nějaká hora (posvátný pahorek), tedy místo, kde se země setkává s nebem. A všechny svatyně jsou pak už jen imitací tohoto svatého místa. Pro židy je takovým posvátným místem Jeruzalém, pro muslimy Mekka, k níž jsou obráceni při modlitbách. V tradičním křesťanství má úlohu svatého pahorku hora Golgota. Je to totiž nejen místo, kde byl ukřižovan Ježíš Kristus, ale je podle pověsti zároveň místem posledního odpočinku prvního člověka Adama. Ten zde prý zasadil ratolest z rajského stromu života, z jehož dřeva byl pak vyroben Ježíšův kříž. Nadto to bylo místo, které jako posvátné nezasáhla světová potopa. Známějším křesťanským „středem světa" je Řím, který je centrem katolické církve, protože zde působil a zemřel apoštol Petr, na němž (a jeho nástupcích) byla podle katolické víry zbudována pozemská církev.

I člověk náležející do nějaké obskurně se jevící organizace má nějaký vztah k posvátnu. Tento vztah může mít podobu jakkoli neobvyklou, ale přesto je srovnatelný s náboženskými projevy tradičních náboženství. Svědkové Jehovovi jsou známi naprostou poslušností centru své organizace v Brooklynu. Ale není to vlastně úcta k posvátnému „středu světa", jejž si Jehova vyvolil, aby tam jedinečným způsobem vyjevoval svoji vůli? Příslušníci Hnutí Grálu zase mají svůj posvátný střed v tyrolském Vomperbergu, kde se jako umělý svatý pahorek vypíná k nebesům pyramida - hrobka Syna Člověka Abd-ru-shina. Mysl všech oddaných z hnutí Haré Kršna je zaměřena na slavný Vrndáván - místo, kde bůh Kršna vyjevil své „transcendentální zábavy". Všechny jejich chrámy pak vidí jako napodobeniny (tedy zpřítomnění) tohoto svatého místa.

Tak bychom mohli pokračovat, ale posvátno má ještě i jiné aspekty. Mnohé sektářské skupiny jsou zvláště nápadné svým přesvědčením o vlastní jedinečnosti či výlučnosti a o tom, že „vnější svět" je zlý, zvrhlý, démonský. Svědkům Jehovovým se např. často vytýká to, jak tvrdě a neuctivě se chovají ke svým bývalým členům. Ovšem už i kmenová společenství se chápala jako svaté, božskými silami utvořené komunity, „odedávna" ustanovené a uskupené kolem (jediného) středu světa. Je-li tato skupina svatá, znamená to, že je jediná skutečná. Vně už je jen samý chaos, tj. království démonských sil. Opustit posvátnou komunitu pak znamená vlastně (nábožensky) zemřít.

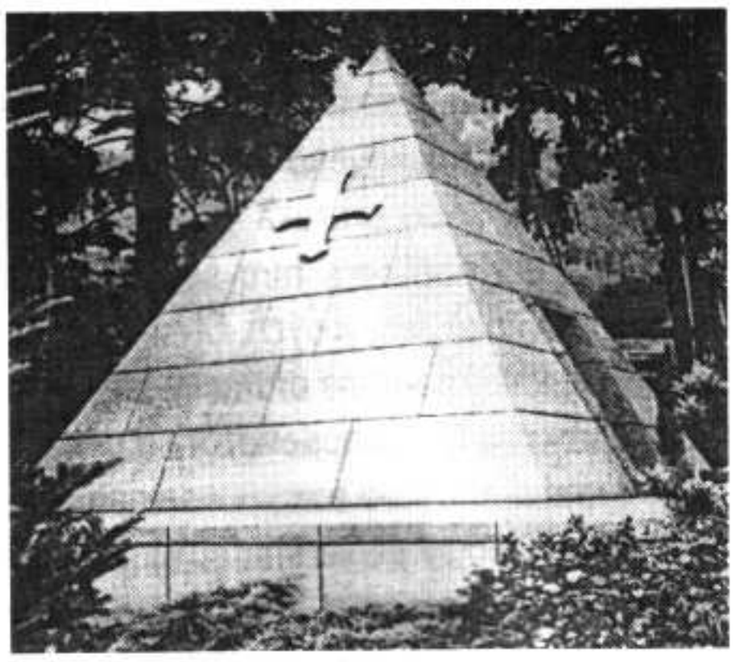

Abd-ru-shinův náhrobek na posvátném místě Hnutí Grálu na Vomperbergu v Tyrolsku.

Uvedené snad stačí k tomu, abychom si k obvyklým přístupům ke studiu netradičních či problematických skupin mohli přidat ještě ten, který prostě akceptuje přirozený sklon člověka k náboženskému chování se vším, co k němu patří. Ovšem pochopit (tedy nejenom kritizovat) náboženského člověka (ať už je jeho náboženství jakkoli podivné) není možné bez toho, aniž bychom jeho náboženské cítění a chování nesrovnávali se svým vlastním. Vždyť i duchovní otec fenomenologie náboženství Rudolf Otto hned na začátku své knihy Posvátno („Das Heilige") odrazuje od četby či vůbec od zkoumání náboženství všechny ty, kdo sami nemají žádnou náboženskou zkušenost.

„Akceptovat" a „chápat" samozřejmě neznamená, že je vyloučeno hodnocení. Naopak, z charakteru fenoménu posvátna je možné hovořit o větší či menší autenticitě toho kterého náboženství. Aby bylo posvátné skutečně „svaté", musí být vyjeveno (ustanoveno) božskými silami, nikoli člověkem. Např. dnes tolik populární Keltové měli ve zvláštní oblibě duby. K této vydělenosti jednoho druhu stromu ovšem nemohlo dojít tak, že se to odhlasovalo nebo že to nějakého vlivného člověka napadlo. Posvátnost dubu vyjevili sami bohové tím, že právě do něj nejčastěji uhodil blesk (jako posel z nebes). Napíše-li ale „svatou" knihu nějaký vychytralý milionář, který se netají tím, že se chce stát multimilionářem, pak můžeme o autenticitě takovéhoto „náboženství" skutečně pochybovat a právem nesouhlasit s tím, aby na veřejnosti působilo jako „církev". ■

20 let od hromadné sebevraždy v džungli

MYSLELI JINAK

PROKOP REMEŠ

Dnes je již všeobecně známo, že Jim Jones, vůdce sekty Svatyně lidu, byl považován za úctyhodnou osobnost. Dopomohla mu k tomu četná vystoupení na veřejnosti, boj za práva černochů, charitativní činnost, zastrašování podřízených i pochlebování vysoko postaveným osobnostem Spojených států. Večeřel s první dámou USA, paní Rosalyn Carterovou, letěl s viceprezidentem Waltrem Mondalem v jeho soukromém letadle a starosta města Indianopolis ho jmenoval prvním ředitelem Komise pro lidská práva.

Začátkem sedmdesátých let se Jones začal prohlašovat za dědice Boha na zemi. A když potom začal hlásat i brzké pronásledování, řada jeho stoupenců s ním utekla do bezpečí do amazonské džungle. Co následovalo, je dostatečně známo. 18. listopadu 1978 vypilo devětset třináct členů jeho církve, včetně Jonese a dvě stě šedesáti dětí, neznámou tekutinu. Bylo to v sídle sekty v Jonestownu v Guayaně. Jones oznámil, že jde o obřad „bílé noci", který je zkouškou oddanosti řadových členů. Za čtyřicet pět minut prý nastane smrt. Jakmile jeho stoupenci ztichli, řekl: „Vezměte si jed, jako to dělávali ve starověkém Řecku. Je to revoluční čin... Nemáme možnost přežít." Téměř nikdo nezaváhal a vypil nápoj, několik zbývajících bylo zastřeleno. V rukou jednoho mrtvého muže byl později nalezen lísteček adresovaný Jonesovi: „Tatínku... děkuji ti za jediný opravdový život, který jsem prožil."

Co se to stalo se svobodnou vůlí těchto lidí, ptal se tehdejší svět. Jak je to vůbec možné? Může se něco podobného stát i nám, skeptickým občanům západní demokracie? Od té doby již uplynulo dvacet let, ale většina lidí se stále domnívá, že mentální manipulace či psychické programování je jakousi výhradní záležitostí destruktivní kultů. Bohužel, není tomu tak. I když sektáři vždy nějak myslí jinak, z hlediska současné psychologie lze docela snadno obhajovat názor, že nejen v sektách, ale i v běžných politických demokraciích je vůle občanů jen zřídka jejich autentickou vůlí. Axiom svobody, na němž západní demokracie stojí, není totiž zdaleka tak samozřejmý, jak se na první pohled zdá.

Uvědomuji si, že nad pojmem mentálního programování může někdo zaváhat: „Jak je to možné? Když něco myslím, tak to přece myslím já. A když něco chci, tak to přece chci já." Nicméně příklady s posthypnotickou sugescí ukazují, že tomu tak není. Do člověka lze vložit pokyny, aby dělal to i ono, a takto programovaný člověk jedná otrocky ve shodě s instrukcemi, i když je přesvědčen o spontaneitě svých duševních pochodů a o své naprosté svobodě.

Otřesné snímky z Jonestownu obletěly před 20 lety celý svět.

Bohužel se s psychickým programováním můžeme setkat i při zcela bdělém vědomí a ve zcela profánních souvislostech. Před nedávnem podala v naší terapeutické skupině jedna vysokoškolačka rozbor současné politické situace. Přestože byla přesvědčena, že šlo o výsledek jejího analytického myšlení, všem bylo jasné, že předkládané názory nebyly „její". Ona je nevymyslela, pouze je převzala - od velkého Předsedy. Svou závislost na této autoritě si ovšem neuvědomovala a nikdy se pro ni vědomě nerozhodla. Pouze si nedovedla vzpomenout na jediný názor, v němž by se od názorů svého idolu lišila. (Co se týče jiných politiků, o jejich názory se ani nezajímala, protože je považovala za čirou propagandu). Svůj postoj obhajovala tím, že její názory jsou logické. Což byla pravda. Ale skupina nediskutovala o tom, zda její názory jsou logické, nýbrž o tom, zda tyto názory jsou „její". Byla zde vyslovena představa, že tato dívka funguje pouze jako informační kanál, kterým jsou Předsedovy názory splavovány do periferie. Podobně jako třeba u členů Svatyně lidu vzhledem k Jimu Jonesovi, s jejich „svobodným" rozhodnutím se pro sebevraždu, nebo třeba u dnešních svědků Jehovových, s jejich „svobodným" (biblickým, logickým, apod.) odmítáním transfúze či voleb.

V souvislosti s posledními volbami se v tisku hovoří o narůstající roli reklamy v politice, a tím i narůstající iracionalizaci naší společenské scény. To poukazuje k jednomu z důležitých aspektů znesvobodňování vůle člověka. Jde o mechanismus „empatické" (empatie = vciťování) identifikace s představiteli moci.

Kam i až může takto pojaté programování v politické oblasti dojít, ukazuje příklad kampaně za odsouzení signatářů Charty 77. Na jaře 1977 vystupovaly ve státních masmediích stovky rozhořčených občanů s protichartistickými prohlášeními. Nikdo z nich Chartu neznal. Dnes máme tendenci si namlouvat, že tito lidé své rozhořčení pouze „hráli". Nikoliv. Ale to rozhořčení nebylo „jejich". Bylo to rozhořčení soudruhů Biľaka, Husáka a dalších politických autorit, do nichž se tito představitelé pracujících mas natolik vcítili, že jejich rozhořčení a zášť přijali za své.

Rozpoznat programované emoce není tak složité, protože v době idolizace náboženských i politických vůdců se s ním setkáváme poměrně často. Mnohem obtížnější je to s programovaným myšlením, protože lidé mají tendenci tuto věc maskovat (viz např. dívka v naší terapeutické skupině). Americký psycholog Milton Rokeach uvádí v této sou-

vislosti tři rozlišující znaky programovaného myšlení.

1) Především to je naprostá konformnost s autoritou. Člověk programovaného myšlení se nejdříve ptá, kdo co říká, a pak se teprve ptá, co se říká. Informace o zdroji myšlenek je pro něj tak důležitá, že ji užívá jako rozlišovací kritérium pravdy. Své autoritě věří více než sám sobě a existuje minimum názorů, o nichž může vědomě prohlásit, že se jimi od názorů své autority liší.

2) Člověk programovaného myšlení není schopen postřehnout vnitřní rozpornost tezí, které hlásá. Popravdě řečeno, na jejich bezrozpornosti mu ani nezáleží. Důležité je, že tyto názory zastává „jeho" autorita. Ta jistě ví, že nějaké řešení existuje. Přestože tendence k nekritickému přijímání autorit se u nás týká příznivců všech politických stran, přímo knižním příkladem jsou voliči ODS (omlouvám se jim), z nichž například jen nepatrná část cítí rozpor mezi jejich předvolebním „S Klausem, nebo doleva" a dnešním (faktickým) „Doleva s Klausem".

3) Člověk programovaného myšlení je schopen neuvěřitelných proměn zastávaných názorů, aniž by tyto proměny zviklaly jeho víru v autoritu, která dané názory hlásá. Často si totiž změnu názorů ani neuvědomuje, přestože je na ně okolím upozorněn. Je známo - abychom vzali příklad z jiné oblasti - že například svědkové Jehovovi očekávali ustanovení Božího království na Zemi v roce 1914. Existují svědectví, že v jídelně jejich brooklynského ústředí byli ráno 2. října 1914 všichni přítomní natolik vzrušeni, že očekávali, že každou vteřinu nastane nanebevzetí a oni se začnou zvedat ze země a odlétat směrem do oblak. Nebesa se neotevřela, ale většina svědků Jehovových zůstala svým vůdcům neochvějně věrna a i nadále přijímala jejich věroučná prohlášení za „pravdu nade vší pochybnost".

Sektářská mentalita vždy „myslí jinak". I když nanebevzetí našich politických hvězd neočekávají v nejbližší době ani jejich nejskalnější příznivci, do jaké míry se v naší zemi naplňuje i toto Rokeachovo kriterium, nechávám na intuici čtenářů. Ze zkušenosti s fenoménem manipulace a mentálního programování v sektách však cítím značnou skepsi vůči představě, že výsledky jakýchkoli voleb se mají k psychice voličů jednoduše tak, že vyjadřují jen a jen „jejich" svobodnou vůli. ■

z domova

Kontroverzní církev úspěšná i v naší zemi

PRAŽSKÉ SPOLEČENSTVÍ KRISTOVO

ZDENĚK VOJTÍŠEK

Již před lety pronikly do tehdy socialistického Československa ohlasy amerického křesťanského proudu známého jako učednické hnutí. Colemanovy a zvláště pak Ortizovy pašované knihy našly u zdejších křesťanů poměrně živý ohlas, i když učednické hnutí u nás nevyvolaly. A tak se toto hnutí naplno projevilo vlastně až po roce 1989 ve své extrémní podobě: dorazila k nám Církev Kristova v Praze - součást Mezinárodních Kristových církví (ICC - The International Churches of Christ), společnost, vykazující celou řadu znaků sekty a někdy dokonce zařazovaná mezi ty nejagresivnější. V Praze se z úředních důvodů[1] jmenuje Pražské společenství Kristovo.

Učednické hnutí zachvátilo v 60. a 70. letech mnoho církví ve Spojených státech a často je ovlivnilo způsobem, který samy označují za pozitivní. Nejvíce byly ovšem zasaženy Církve Kristovy (Churches of Christ). Roku 1979 založil pastor Kip McKean pod vlivem učednického hnutí Církev Kristovu v Bostonu, jejíž působnost se časem velmi rozšířila. Roku 1986 se „bostonští" oddělili od Církví Kristových a stali se samostatnou jednotkou jako Mezinárodní Kristovy církve (ICC). Od svého vzniku vykazují strmý růst (90 tis. návštěvníků bohoslužeb v roce 1994) a považují se za „jedinou církev, která má plán na zakládání církví v každém národě na Zemi během jedné generace".[2] „Technologie" získávání a vytváření učedníků sice umožňuje této společnosti růst a plnit své plány, nemůže se ale přitom vyhnout újmě na osobnostní intergritě těchto „učedníků".

Na první pohled se Pražské společenství Kristovo jeví jako běžná protestantská církev. Překvapí velká většina mladých lidí (převážně studentů) a živý ráz bohoslužeb: spirituály a tradicionály „šlapou", i když se zpívají bez doprovodu (hudební nástroje se při bohoslužbách nepoužívají), sál povzbuzuje řečníky výkřiky „Kázej!", „Do toho!" apod., proslovy jsou dynamické, jednoznačné a úderné. Nechybí ujištění, že právě toto je jediná církev, v níž je opravdová láska. Nově příchozí je láskou zahrnut, často obejmut i doposud „cizími" lidmi, přijat a pozván na oběd, na párty či jinou z mnoha akcí.

Námluvy s touto skupinou trvají několik týdnů. Zvolna ovšem přecházejí do požadavků, které by ještě před těmi několika týdny byly nepřijatelné. Prvním z nich je studium bible přesně podle ICC: při studiu jsou vždy přísně odděleni muži a ženy (i manželé), není tolerován žádný vlastní názor ani myšlenka, manipulativní otázky vedou nového zájemce do stálých pocitů viny a vlastní nedostatečnosti a před oči jsou mu postaveny vzory a cíle, které se shodují s učednickou vizí tohoto společenství. Poměrně brzy je nový zájemce pokřtěn. Pokud byl pokřtěn již dříve v některé církvi, je křest opakován „jedině správným" způsobem.

Každý nový učedník má svého partnera v učednictví, jemuž se zpovídá a s nímž se radí o všech svých záležitostech, takže se časem vzdává veškerého soukromí. Není výjimkou, že tento „služebně" starší partner doporučuje i to, s kým vstoupit do manželství, a autoritativně radí, jaký vztah naopak nemá perspektivu. Otázky a zpochybňování názorů „starších" je považováno za znamení pýchy. Navzdory téměř úplné kontrole nad životem mladšího učedníka se jeho skutečné problémy neřeší - bývá odbyt „zbožnými" frázemi a jednoduchými poučkami.

Učednické společenství vyplní veškerý volný čas. Učedníci spolu většinou i bydlí v pronajatých bytech či pokojích na vysokoškolských kolejích. Předpokládá se, že učedník bude navštěvovat všechny akce - náboženské, společenské, misijní i sportovní. Na jiné aktivity pak již jednak nezbývá čas, jednak bývají ve skupině označovány jako „neužitečné". Pokud by se tento vyčerpávající a bohatý program dostával do konfliktu s rodiči, přáteli či školou, je konflikt nazírán ve světle „Kristus, nebo rodiče?" apod.

Není divu, že takové společenství roste. V září 1998 již ICC [3] udávají téměř 178 tis. návštěvníků nedělních bohoslužeb. Jako v jiných případech se ale i zde musíme ptát, zda za tento růst „učedníci" neplatí příliš. ■

1 Dingir 1 / 1998, str. 5
2 „A Church Big Enough to Hold Us All", propagační materiál ICC
3 internet www.icoc.org

Společenství oddělená od Vatikánu

ŘÍMSKOKATOLICKÉ ALTERNATIVY I.

MILOŠ MRÁZEK

Hovoříme-li o kultech, sektách, sektářství, problémové religiozitě atd., máme obvykle na mysli různé exotické náboženské skupiny - často velmi mladé nebo alespoň netradiční v našem prostředí. Pak nás může překvapit, když v nadpisu tohoto článku nalezneme náboženství, které je u nás jistě tím nejtradičnějším - katolicismus. Přesto se v souvislosti se studiem tzv. sekt s katolicismem setkáváme: jednak je možno poukázat na sektářské rysy v některých proudech charismatické obnovy či mariánské spirituality, a jednak jsou někdy mezi sekty řazeny skupiny, které se za katolické považují, ale nejsou ve společenství s římským papežem. O některých se zmíníme v tomto a příštím čísle.

Kněžské bratrstvo sv. Pia X.

Papež Pius X. stál v čele katolické církve na počátku tohoto století a jeho pontifikát je poznamenán především bojem proti snahám o to, aby se katolická církev ve svém vystupování i ve své věrouce maximálně přizpůsobila moderní době, její kultuře a vědeckému poznání. Právě tohoto muže si roku 1970 zvolil francouzský arcibiskup Marcel Lefebvre za nebeského patrona svého hnutí, jehož posláním bylo vzdělávání kněží v duchu tradiční katolické spirituality. Lefebvre byl totiž přesvědčen, že reforma nastolená II. vatikánským koncilem (1962 - 1965) tradiční vzdělávání znemožňuje.

Lefebvre se svojí aktivitou nechtěl - jak jeho stoupenci zdůrazňují - dostat mimo společenství s papežem. Pro své hnutí dokonce obdržel schválení od Římské kongregace pro klérus. Postupně však napětí mezi ním a Římem narůstalo. Kritizoval totiž závěry II. vatikánského koncilu, na jehož přípravách se původně sám podílel a jehož se jako biskup aktivně účastnil. Poukazoval na to, že tento koncil uvádí do života církve nauku, kterou o půl století před tím Pius X. odhalil a odsoudil jako nebezpečnou a která je v rozporu s celou církevní tradicí. Byl přesvědčený, že se církev oslabila natolik, že přestává být schopna předávat katolickou víru. O pokoncilním katolictví hovořil jako o laciném křesťanství, o „křesťanství bez kříže". Zvlášť razantně odmítl nový mešní obřad, který viděl přímo jako protikřesťanský a duchovně nebezpečný, a svým stoupencům nedovoloval se ho účastnit.

Při tom všem však biskup Lefebvre své hnutí viděl jako součást katolické církve, papeže stále chápal jako neomylného náměstka Kristova a uznával platnost katolických svátostí. Napětí mezi Kněžským bratrstvem sv. Pia X. (KBSPX.) a vedením církve vyvrcholilo v roce 1988, kdy byl Lefebvre oficiálně exkomunikován papežem Janem Pavlem II. Jedná se vlastně o nejvýznamnější exkomunikaci od posledního koncilu. Lefebvre a jeho stoupenci ovšem poukazují na nelegitimnost tohoto skutku podle platného církevního práva a i nadále se považují za členy katolické církve.

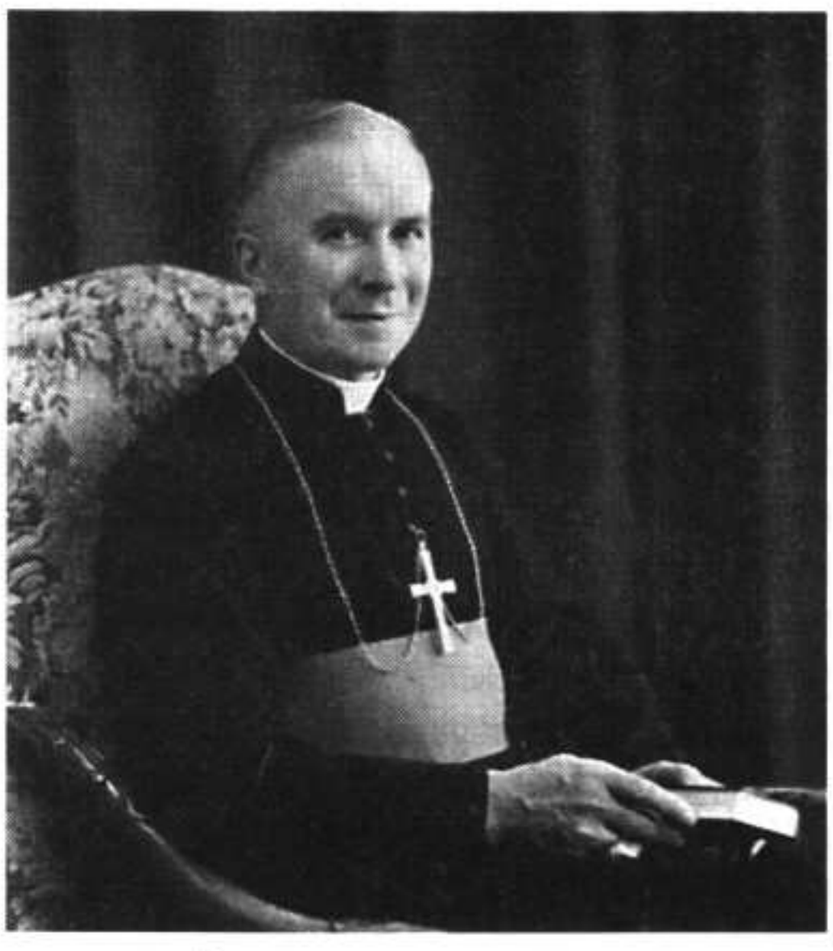

Biskup Marcel Lefebvre (1905 - 1991)

KBSPX. je úspěšné v misijní aktivitě (sám Lefebvre byl původně misionář v Africe). Postupně se rozšířilo skoro po celém západním světě. Spravuje několik kněžských seminářů, klášterů i laických sdružení. Jeho středisko je ve švýcarském Econu. U nás toto hnutí svou misijní činnost teprve začíná. Bohoslužeb se pravidelně účastní několik desítek, možná stovek věřících.

Po exkomunikaci v roce 1988 se od KBSPX. oddělila část Lefebvrových stoupenců, kteří nechtěli stát mimo společenství s papežem a vytvořili si vlastní hnutí, tzv. **Bratrstvo sv. Petra**. To sice také zachovává starý mešní obřad v latinském jazyce a i jinak se snaží zachovávat tradiční spiritualitu, ale odmítá radikální kritiku posledního koncilu. U nás toto hnutí zatím přímo nepůsobí, ale má zde mnohé stoupence, např. kolem pražského vydavatelství Řád a hnutí Una voce. Vedení české katolické církve zatím žádosti o povolení předkoncilního obřadu, se kterým Una voce přišlo, nevyhovělo. A tak někteří konzervativní katolíci navštěvují právě „lefebvriánské" bohoslužby, které se konají v Praze (v Chodovské tvrzi) a v Brně.

Sedisvakantismus

S hnutím arcibiskupa Lefebvra souvisí další proud tradicionalistického katolicismu, který stojí mimo společenství s papežem. I tzv. sedisvakantisté odmítají závěry II. vatikánského koncilu, ale jejich kritika současné římskokatolické církve je mnohem ostřejší. Narozdíl od stoupenců KBSPX. zcela odmítají její legitimnost a hovoří o ní jako o falešné církvi - „lžicírkvi". Jestliže „lefebvriáni" uznávají, že pokoncilní papežové jsou pravými náměstky Kristovými, byť chybujícími a bloudícími, sedisvakantisté legitimitu těchto „lžipapežů" neuznávají a za posledního papeže považují Pia XII (+1959). Od té doby je prý papežský stolec neobsazený (sedes vacanta, odtud název hnutí).

U nás je stoupenců tohoto hnutí několik desítek. Někteří jsou sdruženi ve Společnosti Karla IV., která vydává časopis **Trident** (podle města, kde se v 15. stol. konal významný koncil katolické církve). Obsahem tohoto časopisu jsou převážně útoky (někdy až vulgární) na všechny, jež stojí mimo pravou církev, která je prý plně pouze v tomto hnutí. Lidé jsou rozděleni na ty, kteří slouží ďáblu, a ty, kteří slouží Kristu. V první skupině jsou pohané (tzn. všichni nekřesťané), bludaři (protestanté a jiní „sektáři"), rozkolníci (pravoslavní), modernisté (všichni členové pokoncilní „lžicírkve") a pokrytci (Lefebvrovi stoupenci, kteří se sice tváří konzervativně, ale uznávají přitom legitimitu „lžipapežů"). Hnutí M. Lefebvra - stejně jako pravoslavným - nicméně neodmítají uznat platnost jejich svátostí. Zvláště ostře hovoří sedisvakantisté o židech jako úhlavních nepřátelích církve.

Sedisvakantistické bohoslužby u nás nejsou přístupné veřejnosti. ■

Příště: Starokatolická církev aj.

z domova

DIAMANTOVÁ CESTA

JIŘÍ KOUBEK

„Že se Západ najednou otevřel buddhismu, nelze chápat jako přechodné poblouznění," píše v úvodu knihy „Jak se věci mají" lama Ole Nydahl. Také v naší zemi se již několik let můžeme setkat s lidmi, kteří se hlásí k tomuto více než 2 500 let starému náboženství. Nestojí však v metru a nerozdávají pozvánky na své akce, nechodí po dvou byt od bytu a ani netančí na ulicích za zvuku bubínků.

Zatímco v okolních zemích působí již dvacet let, u nás se přívrženci tzv. „diamantové cesty" začali scházet teprve před čtyřmi roky. Tehdy totiž jistí manželé praktikující zen buddhismus pozvali do naší země lamu Ole Nydahla, s nímž již měli zkušenosti z Vídně. Nebyl v naší zemi poprvé, navštívil ji ještě

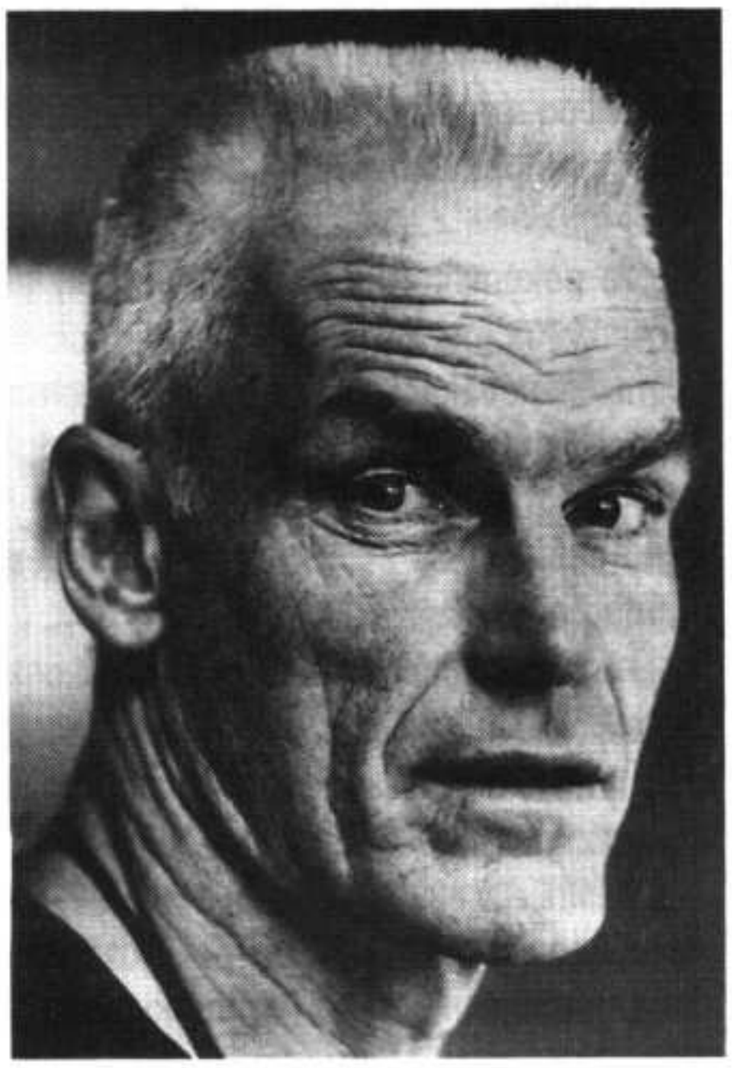

Lama Ole Nydahl,
foto: Společnost Diamantové cesty

za minulého režimu, ale uspořádat veřejnou přednášku v Městské knihovně v Praze mohl teprve po pádu socialismu. Od té doby se mnozí začali scházet na společných meditacích a založili meditační centra na mnoha místech republiky. V naší zemi je jich šest, na Slovensku pak dalších pět.

Vstupuji do dosud jediného centra diamantové cesty v Praze a zjišťuji, že mám tak trochu smůlu. Je pátek, tedy den, kdy se schází ti, kteří (narozdíl ode mě) o buddhismu leccos vědí a přišli jen na společnou meditaci.

Jako začínající bych měl správně přijít v pondělí, kdy je program přizpůsoben i novým příchozím - v úvodní přednášce je objasněn cíl a praktické metody diamantové cesty. „Nováčků" se v centru schází asi třicet.

„Cílem meditace je dostat teorii na úroveň prožitku, aby to nebyla jen teorie, které věříš, ale aby to byla prožívaná skutečnost," sděluje mi Jakub Kadlec, který má na starosti organizační chod centra, a vzápětí mě upozorňuje, ať napoprvé neočekávám žádné výsledky. „Žádné rychlokvašky na absolutní štěstí nevedem; vše, co děláme, je systematická práce."

On sám začal meditovat před čtyřmi roky a od té doby se denně snaží pracovat se svou myslí. Jak se dozvídám, centrum praktikuje podle linie Karma kagju, jedné z hlavních škol v Tibetu. Z této země v době čínské agrese odešel 16. lama Karmapa Radžung Rigpe Dordže do Nepálu a Sikkimu (stát na východ od Nepálu a na sever od Indie), kam v roce 1968 přijel se svou ženou na svatební cestu již v úvodu vzpomenutý Ole Nydahl. Setkal se s Karmapou a zůstal až do doby, než byl učitelem požádán, aby učení diamantové cesty šířil po světě. V naší zemi dosud není žádný učitel, ti sem přijíždějí výhradně ze zahraničí. Sám Ole Nydahl navštěvuje naši zemi každoročně. Zváni jsou také jeho žáci, kteří tyto metody praktikují již deset nebo patnáct let.

Při vstupu do místnosti, kde se medituje, si hned vzpomenu na různé hinduistické kulty. Oltář, na něm sošky, fotografie lidí. „Pro nás to nejsou bůžci, ale formy, které reprezentují kvality v nás samých," říká Jakub Kadlec a ukazuje na sošku, která vypadá jako démon. „Ta demonstruje neohroženost; napravo od ní je ženská forma, reprezentující soucit." Proto se také nazývají „diamantová cesta". Věří, že tak, jako diamant má mnoho plošek, i oni mají v sobě potenciál mnoha darů, které mohou technikami starými 25 století rozvinout. Jak mi účastníci sdělují, jejich přesvědčení není náboženstvím víry. Odmítají princip absolutního boha, odmítají závazná dogmata. Snaží se akceptovat pouze to, co jim přináší užitek. Jde jim o prožitek, jímž si ověřují teorii, kterou předtím slyšeli. Jak sami tvrdí, pomáhá jim to nebrat sebe sama tak vážně, „mít větší distanc od nepříjemných situací," uzavírá setkání Jakub Kadlec.

■

Tibetský buddhismus - škola Karma-kagju

Dnešní buddhismus se dělí na dva hlavní proudy: théravádu a mahájánu. Mahájána do sebe více přijímá prvky náboženství zemí, do nichž vstupuje. Z tohoto směru jsou dnes živé a široce známé některé japonské školy, např. Šingon, Tendai a Džódó Šinšú. Vydělily se v něm dvě relativně samostatné větve. Jednou z nich je zenový buddhismus, který byl utvořen v Číně z indických kořenů a bohatě se rozvinul také v Japonsku (Rinzai zen a Sótó zen). Tibetský buddhismus (od 8. stol.), zvaný také vadžrajána (diamantové vozidlo), jako druhý významný mahájánový směr, je hluboce propojen s původním tibetským náboženstvím bon. Nazývá se také lamaismus. Kromě Tibetu je zastoupen také v Nepálu, Bhútánu a Sikkimu, v Mongolsku, u Mongolům příbuzných Burjatů a Kalmyků v Rusku. Tibetský buddhismus se rozešel do různých směrů, např. nejstarší Ňingmapa, dále Sakjapa a vedoucí Gelugpa (z ní pocházejí dalajlamové).

Základem školy Kagjupa je mahámudrá, škola velkého symbolu, silně zaměřená na kontemplaci a nazývaná proto někdy „tibetský zen". Velkou roli tam hraje osobní předávání nauky a instrukcí. Tím je silně zdůrazněn vztah učitel (guru) - žák. Karma-kagju, jako její dílčí směr, má původ ve 12. století. Je spojen s duchovními vůdci, karmapy. Škola integrovala do své praxe dnes velmi úspěšnou praxi dzogčchenu, zaměřenou na prvotní volný prostor a jas. Člověk je objevuje nenásilně pojatou meditací jako trvale přítomný, pouze dosud nezaznamenaný, stav skutečnosti. Vrcholným cílem této praxe je tzv. duhové tělo, tedy proměna těla v čiré světlo. Škola se chce vyhýbat sporům mezi různými směry a vědomě oceňuje a využívá hodnoty a praktiky z celé šíře buddhistické tradice. Karma-kagju je v západním světě populární také díky Ole Nydahlovi, lamovi dánského původu, a jeho manželce Hannah. Praxe jeho středisek zahrnuje kromě meditace a přednášek také bohatý rituál. Je přísně odstupňovaná - k náročnějším praktikám se žák nedostane, dokud neabsolvuje náročnou úvodní praxi, např. 111 111 poklon k zemi s pronášením příslušné mantry. Není to chápáno jen jako jakási zkouška trpělivosti, nýbrž i jako proces očištění a přípravy k zasvěcení a meditaci.

oiš

z domova

ZÁCHRANA A ODSOUZENÍ

SDRUŽENÍ „BUDDHISTÉ A KŘESŤANÉ V DIALOGU"

Buddhismus je náboženstvím (či spíše skupinou náboženství), které je v mnoha aspektech protikladem ke křesťanství. Ale právě v tomto protikladu vyzývá buddhismus křesťanství k sebereflexi.

Buddhadharma (buddhistický způsob života) říká:
1. neexistuje Bůh Stvořitel;
2. neexistuje lidská duše;
3. lidské tělo je iluzí.

Z tohoto důvodu je buddhistické porozumění záchraně (spáse) a odsouzení (prokletí) zcela odlišné od křesťanského. Následující řádky mohou pomoci v porozumění obojího.

Záchrana a odsouzení v buddhismu a křesťanství

Buddhismus sdílí pohled na svět a lidský život s hinduismem. Utrpení ve světě pouze nenacházíme, ale sám svět je utrpením a bolestí. Klasická buddhistická malba (na zadní straně obálky tohoto čísla *Dingiru* - pozn. red.) znázorňuje, že jsme tady na světě uvězněni v řetězech. Lidstvo se někdy nachází nahoře a jindy dole ve věčném a stále se měnícím kolotoči života. Okolnosti života se mění, ale vše *zůstává utrpením a bolestí.* Utrpení a bolest jsou věčné veličiny. Nikdy nekončí. Rodíme se a umíráme a rodíme se a umíráme ... nekonečně. Proto utrpení a bolest také nekončí, dokud ovšem neopustíme tento svět a nevzdálíme se od bolesti a utrpení.

Ve vrchní části obrazu, pod jazykem *Máry* (vládce nad *samsárou*), je cesta ven. Vidíme zde mnicha, jak vyvádí lidi z tohoto kola. Kolem východu, kudy se dá uniknout, sedí hlouček mnichů pod stromem *Bo* a poslouchají učitele, který jim vysvětluje, jak uniknout ze života, utrpení a bolesti. Všechno kromě tohoto místa je nevyhnutelná cesta utrpení. Celé Kolo života, ať už směřuje dolů nebo vzhůru, je v plamenech, jak nám vysvětluje slavné Buddhovo kázání o ohni.

Vně obrazu je pouze sám Buddha a kolo Dharmy. Toto kolo je vyjádřeno jako svoboda, jíž ale lidé obvykle nedosahují. Každičký detail malby je velice důležitý a vyjadřuje část buddhistického učení o úniku z tohoto světa. Takovou malbu bychom našli téměř v každém buddhistickém chrámu. Znázorňuje standardní buddhistické učení. S trochou nadsázky bychom to mohli nazvat buddhistickou „ilustrovanou biblí", protože každý aspekt učení zde má své vlastní znázornění.

Toto je skutečné učení o stěhování duší (transmigraci), reinkarnaci, která sama *je* odsouzením. Jak buddhismus, tak hinduismus ve svém pravém smyslu učí o vysvobození *z* Kola osudu, a tím i z odsouzení. New Age a moderní okultismus naopak přesvědčují lidi, že reinkarnace je dobrá. Jako by to byla záchrana ze smrti a utrpení. To je názorný příklad klamu ve světě náboženství. Ale tento podvod je jedním z nejhorších: myslet si, že vám projde, když prodáváte odsouzení, jako kdyby to byla spása!

Křesťanské evangelium k takové „záchraně" nevede . Hovoří o odsouzení jako o odsouzení. To souhlasí s upřímnými buddhisty v tom, že nejdůležitější ze všeho je osvobození od odsouzení. Nicméně křesťané s buddhisty nesouhlasí ve způsobu, jak se osvobodit. V tom, že musíme být osvobozeni od utrpení a odsouzení, se shodují.

Buddhistický ranní rituál

Opravdoví buddhisté, kteří dodržují buddhistické rituály, vstávají ráno, ještě než padne rosa. Připravují se na příchod mnichů, kteří „žebrají" po domech na svůj „denní chléb", kterým je většinou rýže. Mniši procházejí se svými velkými „žebracími nádobami" pod svrchním oděvem. Nemluví, protože každý ví, co nastane. Skromně odkryjí nádoby, do nichž laičtí buddhisté (tj. lidé, kteří nežijí jako mniši) odevzdávají své ranní dary. Někdy mnichům věnují také květiny.

Jedná se o velice důležitý rituál. V první řadě zajišťuje mnichům obživu. Takto získané potraviny jsou jejich jediným zdrojem obživy. Jídávají jednou denně, obvykle v poledne. Vše, co potřebují k živobytí, zajišťují laici. Druhým důvodem pro tuto praxi je vyhnutí se práci, což mnichům zaručuje, že nebudou poznamenáni *karmou.*

Mniši by v každém případě měli být zbaveni karmy. Nevytvářejí novou karmu, protože nic nedělají a očišťují se od staré karmy pomocí meditace. Naproti tomu laici si vylepšují karmu prostřednictvím obdarovávání mnichů. Není možné, aby se laik vyhnul vlivu karmy. Nemůže být zachráněn, tedy dosáhnout *nirvány*. Ale je možné si vylepšit karmu tak, aby se po smrti dostali do ráje.

Toto je také velice důležité pro ženy, které např. v Thajsku nemohou vstoupit do buddhistického kláštera, a tak nemohou dosáhnout nirvány. Ale je to důležité i pro ženaté muže, protože ani ti nemohou dosáhnout nirvány. Ale je možné, že nirvány dosáhnou společně se svými ženami, pokud společně nashromáždí dostatek dobré karmy. Pokud se takto dostanou do ráje, mohou lépe dosáhnout nirvány, pokud si to budou přát. Konečný cíl tedy není uzavřen pro nikoho, i když cesta může vést skrze ráj.

Člověk, který zná buddhismus pouze z učebnic, by mohl namítnout: Ale v Thajsku převládá théravádový (hínajánový) buddhismus, který nezná žádný ráj. Ten uznávají jen v mahájánovém buddhismu. Ano, ale neodpovídá to realitě. Thajský buddhismus obsahuje vše, ale je schopen cokoli přizpůsobit vlastním potřebám.

Thajský buddhismus má dva cíle. Jedním je nirvána, která znamená vyhasnutí, a druhým je ráj, který představuje radostné nebe. Existují dva možné způsoby k jejich dosažení. Jedním je mnichy užívaná meditace, která vede k nirváně. Druhým způsobem je tzv. splnění všech dobrých skutků. Ten užívají laici, tedy i ženy. Ranní rituál tyto dva způsoby úžasně propojuje. Obě strany získají to, co potřebují. V moderním světě bychom to nazvali symbiózou, která tvoří ducha buddhistické komunity.

Buddhovo kázání o ohni

„Mnichové! Všechno hoří. Co je to všechno, co hoří? Jsou to *oči,* které planou, viditelné věci hoří, neviditelné věci také, zrakové vnímaní i pochopení toho, co je viděno, hoří, a pocit, který vzniká vnímáním očima, ať už příjemný, nepříjemný či žádný, také hoří. A co toto všechno zapálilo? Pravím vám, že to všechno zapálily plameny chtíče, nenávisti a zaslepenosti. To vše vzplanulo narozením, stářím a smrtí, zármutkem, žalem, bolestí a zoufalstvím. A ucho hoří ... čich hoří ... jazyk hoří ... tělo je v plamenech ... i myšlení hoří. A co to všechno zapálilo? Pravím vám, že narozením, stářím a smrtí, skrze zármutek, žal, bolest a zoufalství to bylo vše zapáleno.

Buddhisté na cestě za denním chlebem. Foto ABCD.

Marnotratný syn

Když porovnáme podobenství o marnotratném synu, jak ho ve své verzi podává Lotosová sútra, s biblickou verzí v Lukášově evangeliu, 15. kapitole, není účelem ukázat, jak špatný je buddhistický pohled nebo jak nesprávně buddhisté toto podobenství pochopili. Ani není účelem dokázat, že všechna náboženství jsou stejná. Účelem naopak je ukázat, že toto podobenství v celém svém bohatství symbolů může být vykládáno více než jedním způsobem a že symbol může vést k interpretacím na různých úrovních, které není snadné sjednotit. Záleží na tom, jak který symbol „funguje" v mysli každého jednotlivce. Podobenství v Lotosové sútře bychom mohli shrnout takto:

„Kdysi dávno se vydal syn bohatého statkáře do světa. Jeho otec nashromáždil mnoho majetku, zatímco jeho syn ve světě velice zchudnul. Jednoho dne syn přišel do země, do které se přestěhoval i jeho otec. Ten svého syna viděl ve vší bídě a chudobě. Rozhodl se proto, že poručí svým služebníkům, aby syna přivedli domů. Když syn uviděl usedlost, do níž ho vedli, napadlo ho, že určitě rozhněval někoho velice mocného, kdo ho chce uvěznit. Tolik se bál, že utekl, aniž by svého otce uviděl. Potom poslal otec posly, aby ho zatkli a přivedli zpět. Nepomohl ani jeho nářek a prosby. Pak otec nařídil svým poddaným, aby s nově příchozím dobře zacházeli. Vybral pracovníka stejného postavení a vzdělání, jako měl jeho syn, aby ho provedl panstvím a ukázal mu jeho práci. Synovi se život na usedlosti velice líbil.

Otec svého syna pozoroval z okna své komnaty a viděl, že syn je upřímný a pracovitý. Proto ho postupně pověřoval stále zodpovědnějšími úkoly. Za čas svolal všechny služebníky, mezi nimiž byl i jeho syn, a odhalil jim své tajemství. Syn byl nadšený a velice se radoval ze shledání se svým otcem."

Před několika lety navštívila skupina cestovatelů, spjatá se sdružením „Buddhisté a křesťané v dialogu", město Dharmasala v severní Indii. V městě sídlí dalajláma. Byli přizváni k rozhovoru s asi padesáti nebo šedesáti mnichy ve Škole dialektiky, což je nejvyšší škola gelugpské tradice v Dharmasale. Profesor Aagaard řídil dialog a rozhodl se vyprávět toto buddhistické podobenství a podobenství z Lukášova evangelia. Potom se mnichů zeptal, zda souhlasí s jeho výkladem rozdílu mezi těmito dvěma podobenstvími. Podle něj buddhistická postava otce postupně svého syna zušlechťuje a až po čase je ochoten se k synovi veřejně přihlásit. U křesťanské postavy otce takovýto přístup nepozorujeme. Naopak. Tento otec svého syna objímá, skoro až mateřsky. Se spontánní láskou, kterou nelze racionálním způsobem vysvětlit.

Mniši potvrdili pravdivost tohoto výkladu rozdílu mezi buddhistickým a křesťanským pojetím. Tímto tématem se pak diskutující podrobně zabývali po zbytek dne. Romantická kniha Paula Cara „Buddhovo evangelium" uvádí jako shrnutí zmíněného buddhistického podobenství: „Lidská mysl musí být pro vyšší pravdu cvičena postupně."

Máme tak před sebou dva protichůdné výklady symbolu marnotratného (ztraceného) syna. V prvním vidíme moudrého a prozíravě uvažujícího otce, jak svého syna, který byl dlouho pryč, postupně napravuje a vylepšuje. Na druhé (biblické) straně je také milující otec, který ihned běží svého syna mateřsky obejmout, aby obnovil jejich přerušený vztah. Objímá syna v momentě, kdy je špinavý a slabý. Toto je odpuštění hříchů! To je hlavní myšlenka, jasně a jednoznačně vysvětlená tímto symbolem. ■

Křesťané a buddhismus

Křesťané nikoho nevylučují z Boží dobrotivosti pro jeho přesvědčení. Zároveň pokládají své náboženství za jedinečné a univerzální. Ježíš Kristus pro ně zůstává východiskem, středem a cílem životní cesty.

Někteří si ponechávají odstup. Podle nich je buddhismus obdivuhodná a úctyhodná podoba lidského volání po spáse, ale k cíli nevede. Připomínají buddhistickou prázdnotu a to, že buddhismus nezná osobního Boha a neví nic o jeho zachraňující lásce. Buddhista se chce dopracovat plného osvobození vlastním úsilím, a to nepokládají za možné. Trvají na osobní víře v Krista jako na jediné možnosti, nebo by přiznali buddhistům možnost spásy, ale nezávisle na jejich náboženské příslušnosti.

Jiní teologové docházejí k tomu, že buddhistická Prázdnota není nicotou, spíše je to nevyslovitelná plnost. Je to podle nich něco podobného, jako neuchopitelné tajemství, jímž je Bůh i pro křesťany. Jsou přesvědčeni, že skutečnost, které křesťané říkají Bůh, je v buddhistických naukách a praxi nějak přítomna. Dynamický a pluralistický výklad světa v buddhismu se dá těžko sladit s aristotelským pohledem, ale s křesťanstvím samotným nemá být v rozporu; vždyť bible učí o pomíjivosti a marnosti všech věcí. Snaží se vyložit duchovní cestu buddhisty tak, že dosahuje spásy v Ježíši Kristu, i když ho nezná nebo nevyznává jako Spasitele, tím, že upřímně praktikuje to, co je dobré v jeho vlastní náboženské tradici a že následuje pokyny svědomí. *Odilo Ivan Štampach*

Buddhismus si získává místo na naší náboženské scéně

BUDDHISMUS V ČESKÝCH ZEMÍCH

ODILO IVAN ŠTAMPACH, FOTO ARCHIV

Moderní západní civilizace, již se snažíme v mnoha směrech dohnat, je pyšná na své intelektuální výkony ve speciálních vědách a ve filozofii. Úspěšné ekonomické a technické aplikace pokládá za důkaz jejich správnosti. Chtěla si stačit sama a s pocitem výlučnosti se uzavírala před vlivy odjinud. Byla ochotna nabízet se jiným. Naštěstí sama nevědomky pracovala proti své izolaci, která by ji časem oslabila. Zdůrazňovala totiž právo všech na volný pohyb idejí a osob a technicky k tomu vytvořila předpoklady rozvojem komunikačních a telekomunikačních prostředků. Interkulturní dialog se v posledních desetiletích stává stále více samozřejmostí. Jedním z jeho výsledků je stále vzrůstající zájem o buddhismus.

Původ buddhismu

Buddhismus je výsledkem oné změny, která indické národní náboženství vyvedla z archaických védských a brahmánských časů. Je paralelní k významným upanišádám a bývá pokládán za příbuzný zejména pozdější védantě. Narozdíl od hinduismu můžeme identifikovat jeho konkrétní počátek. Je jím působení Gotamy zvaného Buddha (Probuzený). O přesných časových údajích není shoda, ale těžiště Buddhova života se nejčastěji klade do druhé poloviny 6. stol. př. Kr. Podle ustálené legendy s historickými kořeny se měl narodit na dvoře lokálního knížete na severu indického poloostrova. Když jednou, již jako mladý dospělý člověk, opustil palác, poznal za jeho hranicemi různé formy utrpení, jehož byl do té doby ušetřen, a rozhodl se hledat pro sebe i pro jiné bytosti cestu z koloběhu životů, který je zároveň koloběhem strasti. Cesta, již mu ukázali hinduističtí asketové, ho nedovedla k cíli. Postupoval pak vlastní cestou, jež bývá označována za umírněnou či střední, a dospěl k probuzení (*bódhi*). Poznání, k němuž došel, sděloval všem, kteří byli ochotni poslouchat. Tak vytvořil kolem sebe okruh žáků, kteří se vzdali všeho, aby dospěli k cíli, mnichů, resp. lidí, kteří na sebe vzali v té či oné míře mnišské závazky. Toto společenství se jmenuje *Sangha*. Nauka a praxe, jež Buddha lidstvu přinesl, se v buddhistickém světě označují výrazem *Dharma* (zákon, řád).

Buddhistické posvátné spisy

Po Buddhově smrti předávali mniši jeho nauky ústně a scházeli se na koncilech, kde si nauku společně opakovali. První fragmentární písemné památky jsou z doby vlády krále Ašóky ze 3. stol. př. Kr. O něco později mniši shledali potřebným nauky podrobně zaznamenat. Tak postupně vznikala nejstarší písemná podoba soustavného výkladu buddhismu. Jsou to texty v jazyce pálí a bývají označovány jako pálijský kánon. Název celého souboru v tomto jazyce je Tipitakam (Tři koše). Existují také jinojazyčné verze nejstaršího kánonu, např. čínská, tibetská a korejská. Překlad do angličtiny byl rozsáhlým projektem na řadu desetiletí. Českou verzi výběrového překladu z originálu pálijského kánonu začalo publikovat vydavatelství DharmaGaia.

V Indii vznikaly také sútry v sanskrtu, později přeložené a dnes v různých verzích známé v čínštině, tibetštině, japonštině a pod. Ve srovnání s pálijským kánonem představují poněkud odlišnou verzi nauky. Jde o rozsáhlý okruh spisů doplňující shora uvedený kánon. Tyto spisy se v různých směrech severního buddhismu případně také zařazují do různých dalších kanonických souborů. Z jednotlivých rozprav se nejčastěji uvádí Lankávatára sútra, Vadžračchédika-pradžňápáramitá sútra (Diamantová sútra), (Mahá)pradžňápáramitá hridaja sútra (Srdeční rozprava o moudrosti druhého břehu) a Saddharmapundaríka-sútra (Lotosová sútra).

Théraváda

Z plurality raných buddhistických směrů zbyl dnešní jižní buddhismus, který se drží pálijského kánonu. Je důsledně zdrženlivý ohledně metafyzických spekulací a ohledně obřadů. Je rozšířen na Srí Lance, v Barmě, Kambodži, Laosu, Vietnamu a v Thajsku. Sám se označuje jako théraváda (vědění starých). Někteří ho označují spíše polemicky vyhroceným výrazem hínajána (malé vozidlo).

V Thajsku je théravádový buddhismus státním náboženstvím. Mnich, který je tam nejvyšším představeným Sanghy s titulem sangharadža, býval dlouho členem královské rodiny. Královské kláštery rozptýlené po celém území jsou centry vzdělanosti a kultury. Určitou alternativou k tomu je v Thajsku živé reformní hnutí tzv. lesních klášterů, které se vrátily k původní prostotě mnišského života, s minimem moderních vymožeností a s důrazem na meditaci všímavosti a vhledu.

Mahájána

O sútry napsané původně v indickém náboženském a filosofickém jazyce sanskrtu se opírá mahájána (velké vozidlo). Měla své slavné období s asi tisíciletou tradicí v Indii, ale odtud ji vytlačil především islám. Tato verze buddhismu je dnes rozšířena na sever od pravlasti buddhismu, zejména v Číně, kde koexistuje s čínským národním náboženstvím v jeho konfuciánské a taoistické verzi. Dnes je značně decimována rozkladným vlivem komunistického režimu. Živý je buddhismus různých mahájánových škol mezi Číňany jinde. Svébytné osudy prodělával buddhismus v Koreji, Japonsku, Tibetu, Mongolsku a Rusku.

Nauka a praxe buddhismu

Společný základ všech buddhistických škol vyjadřuje Rozprava o roztočení kola zákona. Buddha ji měl přednést jako první řeč po svém probuzení. Jejím jádrem jsou Čtyři vznešené pravdy. Stručně shrnuto, jde v nich o to, že celý život je prostoupen strastí a že její příčinou je žízeň po věcech (o níž se v jiných textech dovídáme, že má původ v neznalosti jejich pravé povahy). Když přestaneme žíznit po věcech, zanikne strast. K tomu vede Osmidílná vznešená stezka sestávající z těchto prvků: pravé pochopení, pravé myšlení, pravá řeč, pravé jednání, pravé živobytí, pravé úsilí, pravá bdělost, pravé soustředění.

Aniž bychom se zde chtěli pouštět do podrobnějšího komentáře, můžeme základ buddhistické nauky interpretovat takto: Věci tohoto světa jsou proměnlivé, vnitřně prázdné a neschopné poskytnout konečné uspokojení. Nejde o to uznat to jako doktrínu, nýbrž to musí člověk nahlédnout přímo. Musí to osobně zakusit jako výsledek meditace a bdělého pozorování sebe sama i skutečnosti kolem sebe. K osvobození vede mravné jednání (neubližovat, nekrást, nezneužívat řeči a smyslů a neužívat opojných prostředků), důvěra a vytrvalá meditativní praxe. Jde

o nepředmětovou meditaci, nikoli o rozjímání o náboženských či filozofických námětech. Jednobodová koncentrace, zaměřená obvykle na dech, dovede člověka k odstupňovanému hlubokému ponoru a nakonec zklidní mysl tak, že může plně rozvinout ostrou všímavost. Zklidněná, zintenzívněná a bdělá mysl vidí věci takové, jaké jsou. Tím se rozvine moudrost druhého břehu či transcendentální moudrost a u toho, kdo se takto probudí k plné realitě, nevědomost a strast zmizí, nastává nirvána (vyvanutí).

Je-li jádrem buddhismu tato nauka a tato praxe, zdálo by se, že buddhismus není náboženstvím. Vždyť tam nikde není řeč o Bohu a občasná řeč o bozích je okrajová a nevýznamná. Tito buddhističtí „bohové" jsou omezené bytosti, které také potřebují vysvobození. Někteří vykladači buddhismu, ať západní religionisté nebo někdy sami buddhisté, zejména théravádini, prohlašují buddhismus za filosofii a za psychoterapii a psychohygienu. Nutno přiznat, že ohledně poslední trancendentní skutečnosti jsou Buddha i jeho žáci krajně zdrženliví. Spíše poukazují směrem, na němž si adept sám zodpoví tyto otázky, než aby byli ochotni cokoli pozitivně vypovídat. Buddhismus se zcela odpoutal od mýtů, a pokud jich užívá, dává jim výslovně symbolickou hodnotu. Mýtické postavy či děje se v některých školách meditace, např. ve vadžrajáně, vizualizují a pak se nechají vědomě rozplynout v prázdnotu. Pozornost buddhismu je zcela věnována člověku a tomu, co ho bezprostředně obklopuje a tvoří jeho svět.

Přes to všechno ale musíme trvat na tom, že popisná a srovnávací religionistika řadí buddhismus mezi náboženství právem. Platí to dokonce i o zdrženlivé a skeptické théravádové škole. Již v Tipitakam se skutečnost, k níž člověk procitá, když je tu nirvána, označuje slovy nezrozené, nenastalé, nevytvořené, nesložené. Je to druhý břeh, který umožňuje uniknout z toho, co je zrozené, nestálé, vytvořené a složené. Má tedy atributy pokládané obvykle za božské. Protože se ale o této skutečnosti nikde nevypovídá jako o osobním Bohu, ba ani jako o absolutnu, lze říci, že buddhismus je sice náboženstvím, ale neteistickým. To se zdá být paradoxní zejména vzhledem k českému slovu náboženství. V jazycích, které navazují na latinské slovo religio, tato potíž odpadá.

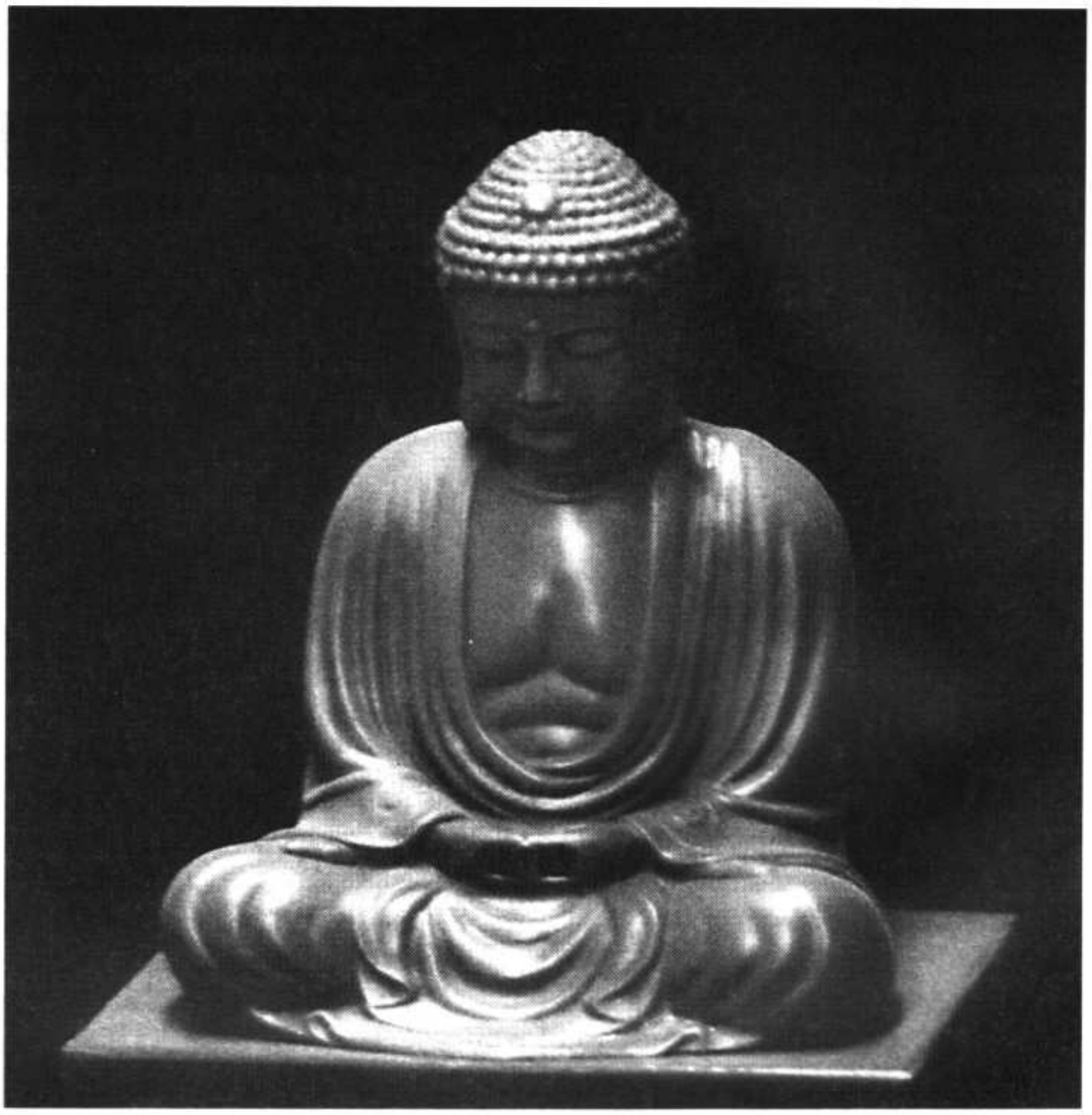

Sledujeme-li severní buddhismus, ukazuje se daleko jasněji než v případě théravády, že jde o náboženství. Mahájánové sútry a mimokanonické texty obsahují četná sdělení o prázdnotě, která je paradoxně zároveň překypující plností, o všudypřítomné buddhovské přirozenosti, již případně zosobňuje prvotní Buddha (Ádibuddha). Buddhovství je za proměnlivými věcmi skryto a je symbolizováno pěticí nebeských buddhů. Tím do buddhismu proniká teistický prvek.

Japonský populární směr, škola Čisté země, obsahuje dokonce spasitelský aspekt. Buddha Amida pomáhá přiblížit se k cíli těm, kdo ho vzývají. Bodhisattvové mahájánové tradice jsou bytosti, které jsou probuzené a mohly by vystoupit z koloběhu strasti, ale chtějí zůstat a pomáhat všem cítícím bytostem. Populární jsou mýtičtí či legendární *bodhisattvové*, kteří jsou spojování s nebeskými buddhy jako jejich aspekty. Z nich je nejznámější nejvíce Avalokitéšvara (Pán milosrdně shlížející, uctívaný též pod titulem klenot lotosu). Podobné důrazy zaznívají také v očekávání budoucího pozemského buddhy zvaného Maitréja. Byl-li Gotama především buddhou vědění, bude tento buddhou lásky a soucítění.

Buddhismus v západní civilizaci

Už dříve, zhruba na začátku novověku, pronikali Evropané ve spojení s křesťanskou misií více než kdykoli předtím do vzdálenějších oblastí Asie, Afriky a Ameriky. Tam docházelo k setkávání kultur, ale ponejprv šlo pochopitelně o vliv víceméně jednosměrný. Vědomí kulturní a spirituální nadřazenosti křesťanského Západu bylo tak samozřejmé, že tamní náboženství nemohla být pro naše tehdejší předchůdce ničím více než předmětem akademického zájmu a úvah o misijní strategii. Zřejmě nikdo je nebral vážně jako spoluhráče na náboženské scéně soudobého světa. Přesto zprávy křesťanských misionářů o kultuře a náboženstvích těchto zemí sehrály roli pro vzájemné poznání a posílení důvěry.

První pokusy porozumět a uznat některé hodnoty mimokřesťanského světa za inspirující lze zaznamenat u osvícenců, kteří se vážněji seznamovali především s buddhismem a konfuciánstvím. Orientální témata, mezitím i náboženská, se ozývají v uměleckém sběratelství a pak poněkud epigonsky i v západním umění, částečně již v rokoku a zejména v symbolismu a secesi.

První vážný pokus zdomácnit orientální náboženské a filozofické podněty, především buddhistické, představuje německý filozof Arthur Schopenhauer (1788-1860). Vážná podezření ohledně hodnověrnosti doprovázejí vznik Theosofické společnosti, kterou

společně s plukovníkem Olcottem založila r. 1875 Hana Petrovna Blavatská. Po hermetických počátcích se přiklání k svérázně pojatému buddhismu, zejména v jeho tibetské verzi. Brzy také otevírá dveře východním duchovním zdrojům unitářský univerzalismus.

Přehledné srovnávací studie o současné situaci v zemích západní civilizace, ale i dílčí sondy potvrzují starší domněnku, že buddhismus je mezi náboženstvími, která přicházejí ke slovu v rámci fenoménu, označovaného jako nová religiozita, zřejmě vysoce populární. Důkladná studie Martina Baumanna za léta 1975 až 1991 o buddhismu v této oblasti (Religio č. 1/1995, s. 17-42) ukazuje, že lze očekávat další růst zájmu. V deseti sledovaných západoevropských a středoevropských zemích jsou statisíce „vyznávajících buddhistů" (pokud v případě buddhistů můžeme tohoto označení použít), a počet buddhistických center v devadesátých letech se blíží osmi stům. Roku 1975 bylo v Německu 37 center různých větví buddhismu, na začátku devadesátých let již 210.

Z tradičních buddhistických směrů jsou v západním světě zřejmě nejpopulárnější obě školy Zenu, Rinzai i Soto. Zřejmě jsou zajímavé pro ty, kteří se nechtějí vázat na kanonickou literaturu, doktríny a obřady, které v zenových školách nehrají tak velkou roli. Na Západě byl patrně nejpopulárnějším japonským autorem Daseitz Teitaró Suzuki, píšící o Zenu zřejmě z vlastní zkušenosti. Časem různí Evropané a Američané prošli kompletní meditační průpravou v zenových klášterech a zenoví mistři jim potvrdili, že došli k cíli, případně se sami stali mistry, učiteli Dharmy, učiteli meditace a podobně. Projevem nové religiozity ovlivněné Zenem je i literatura západních buddhistických autorů, jako róši Kapleau, buddhismu blízkého Allena W. Wattse nebo beletristů ovlivněných zenovým buddhismem jako Allen Ginsberg a Jack Kerouack. Zůstává otevřenou otázkou, kolik z horlivých čtenářů zenové literatury skutečně formálně medituje a pěstuje praxi každodenní bdělosti.

V západním světě je dobře zastoupen i lamaismus. Významným podnětem byly a jsou exilové tibetské mnišské komunity v Americe a Evropě, případně i v zemích sousedících s Tibetem, kam zájemci ze západního světa už tři desetiletí dojíždějí. Zprostředkovatelem školy Karma Kagjü se stal první evropský žák jejího duchovního vůdce Karmapy, Ole Nydhal. S ním spojený směr trvá na tradičních praktikách (poklony, zasvěcovací a očistné obřady, vizualizace buddhů a božstev při meditaci). Naproti tomu lama Chögyam Trungpa (1940-1987) se maximálně přizpůsoboval omezeným možnostem, mentalitě a životnímu stylu západních žáků. Proslul ale svou radikalitou zaměřenou proti duchovnímu materialismu, čili hledání egoistického uspokojení v domněle duchovních praktikách. Vytvořil také čistou meditační metodu zcela odpoutanou od institucionalizovaného buddhismu či lamaismu, zvanou Šambhala. Reprezentuje ji mimo jiné Shambhala, vydavatelství buddhistické a buddhismu blízké literatury v Bostonu. Nepříliš akceptovaný pokus přesadit tibetský buddhismus do západního světa podnikl lama německého původu Anágárika Góvinda se svým mnišským řádem Árja - Maitréja - Mandala.

Některým racionalisticky vychovaným Evropanům a Američanům vyhovuje svou střízlivostí théraváda. I když si někteří libují ve složité „scholastice" Abhidhammy, lze v théravádě sotva nalézt uspokojení jinak než poctivou praxí všímavosti a vhledu. Lze říci, že západní théravádíni více než jiní buddhisté zdůrazňují etickou stránku tohoto náboženství. Snaží se dodržovat pět mravních zásad a meditativně rozvíjet a kultivovat soucítění a laskavost. Z lidí, kteří nejvíce zpřístupnili théravádu Evropě těchto let, je třeba zmínit mnicha německého původu známého pod jménem Nyanaponika Théra.

V některých zemích, např. v Německu, Anglii a USA, jsou významné etablované skupiny buddhistů už ve druhé či třetí generaci. Už nejde o pouhé přejímání nových podnětů odjinud. Sílí snaha vytvořit autentický stabilizovaný západní buddhismus. Ti, kdo o to usilují, čerpají z podnětů různých škol a na žádnou z nich se pevně neváží. Představitelem tohoto „nesektářského" západního buddhismu je anglický autor Sagharakshita, významný činitel Sdružení přátel západního buddhistického řádu.

Čeští religionisté a buddhismus

Za zakladatele české religionistiky se pokládá Otakar Pertold. Volí často příklady z buddhismu i při výkladu obecně religionistických témat. Spolupracoval s Vincentem Lesným, který napsal první, dodnes podnětnou rozsáhlou českou religionistickou knihu věnovanou buddhismu. Jako příklad autorů další generace lze uvést Ivo Fišera. Podrobněji se buddhismem zabýval filosof Zbyněk Fišer, píšící též pod jménem Egon Bondy. V roce 1968 mu vyšel životopis Buddhy. Ze současných religionistů je nutno připomenout tibetanistu a sinologa Josefa Kolmaše, dalšího odborníka na tibetský buddhismus Luboše Bělku z brněnského Ústavu religionistiky. Na pomezí buddhistických a religionistických postojů se pohybují dva čeští buddhologové Karel Werner (Anglie) a Mirko Frýba (Švýcarsko).

Vybrané osobnosti české buddhistické scény

Leopold Procházka byl autorem buddhistických esejů a návodů k meditaci již ve třicátých a čtyřicátých letech. Výtvarný fotograf a malíř Fráňa Drtikol překládal pro vlastní potřebu a pro okruh svých žáků základní texty mahájánového buddhismu. Ve své radikální meditační praxi čerpal z různých zdrojů a na žádné ze škol nebyl závislý. Od třicátých do šedesátých let byl uznávaným meditačním mistrem okruhu individuálních žáků. V posledních letech se k němu vrací zájem jako k výtvarnému umělci, ale i jako k duchovní autoritě. Evžen Štekl a Karel Funk sestavili knihy o něm ze svědectví žáků, citací textů a vlastních interpretací. Květoslav Minařík je především autorem mnoha popularizujících textů navazujících na buddhistické

Ukázka buddhistického textu

I bohové závidí mudrcům, pohrouženým v meditaci, kteří se těší klidu, jenž pochází z odříkání, kteří mají jasné uvědomění a jsou zcela probuzeni. ...

Vyhnout se konání zla, pěstovat dobro, očišťovat svou mysl - to je poselství Probuzených.

Nejvyšší ukázkou trpělivosti je schopnost odpustit. Probuzení praví, že tím nejvyšším je vykoupení. Ten, kdo škodí a ubližuje druhým, není poutníkem na cestě k němu.

Nemluvit urážlivě, neubližovat, ovládat sama sebe podle mravních zásad, být střídmý v jídle, prodlévat v samotě a tříbit si mysl meditací - to je poselství Probuzených. ...

Kdo však si zvolí za útočiště Probuzeného, jeho učení a obec jeho dokonalých žáků, prohlédne v dokonalé moudrosti čtyři vznešené pravdy:

o utrpení, o tom, jak vzniká utrpení, o překonání utrpení a o vznešené osmidílné stezce, vedoucí k zanechání utrpení.

Dhammapadam, cesta k pravdě, „verše" 181, 183-185, 190-191, z překladu prof. Karla Wernera, Odeon, Praha 1992

podněty. Snaží se je převádět do evropského, tedy křesťanského kontextu. I manželé Míla a Eduard Tomášovi využili na své jedinečné duchovní cestě buddhistických podnětů. Jejich spisy a besedy s nimi pomáhají tisícům českých (a slovenských) žáků. Některé osobnosti připomeneme jako autory nebo v souvislosti s buddhistickými skupinami.

Současná česká buddhistická centra a skupiny

Typickým místem přítomnosti buddhismu je buddhistické centrum. Jeho hlavní náplní je meditace. V některých jiných zemích bývá jeho jádrem mnišská komunita. Dalšími činnostmi jsou promluvy, studium písem, diskuse, prezentace buddhistické kultury, knihovní činnost a vydávání knih a časopisů, obvykle ve spojení s komerčními vydavateli. U nás některé tyto aktivity spojuje Buddhistická společnost. Uvádí podle ústního sdělení sice jen asi 200 členů, ale jistým poukazem na různou míru identifikace s buddhismem a používání buddihstických praktik ukazuje průběžné, neobjektivizované sledování buddhistické ediční činnosti. Podle počtu titulů a nákladů buddhistické, zejména neperiodické, literatury lze usuzovat na tisíce horlivých a věrných čtenářů.

Středisko Bodhi Praha se věnuje meditaci podle zásad théravádového buddhismu. Je spjato se zmiňovaným Mirko Frýbou, docentem na katedře psychologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Zdůrazňuje metodicky propracovanou školu abhidhamma a chápe ji jako cestu osobnostní integrace, resp. jako metodu psychohygieny a psychoterapie, aniž by vylučoval náboženský aspekt. V posledních letech je tato skupina, a jejím prostřednictvím i jiní čeští zájemci o buddhismus, v kontaktu s Ashinem Ottamou, barmským mnichem českého původu, který se pohybuje mezi Švýcarskem a Českem, pořádá přednášky a vede meditace. Obdobná skupina působí také v Pardubicích.

Stejný buddhistický směr zastupuje také skupina Přátelé Dhammy vedená Ing. Liborem Válkem. Projevuje se také skromným časopisem Dhamma. Její setkání zahrnují kromě meditace také čtení z kanonických spisů, promluvy, diskuse. K dispozici je i knihovna.

A. Adámek vede meditační zenové večery v čítárně a knihovně buddhistické a jiné duchovní literatury v Praze na Flo-

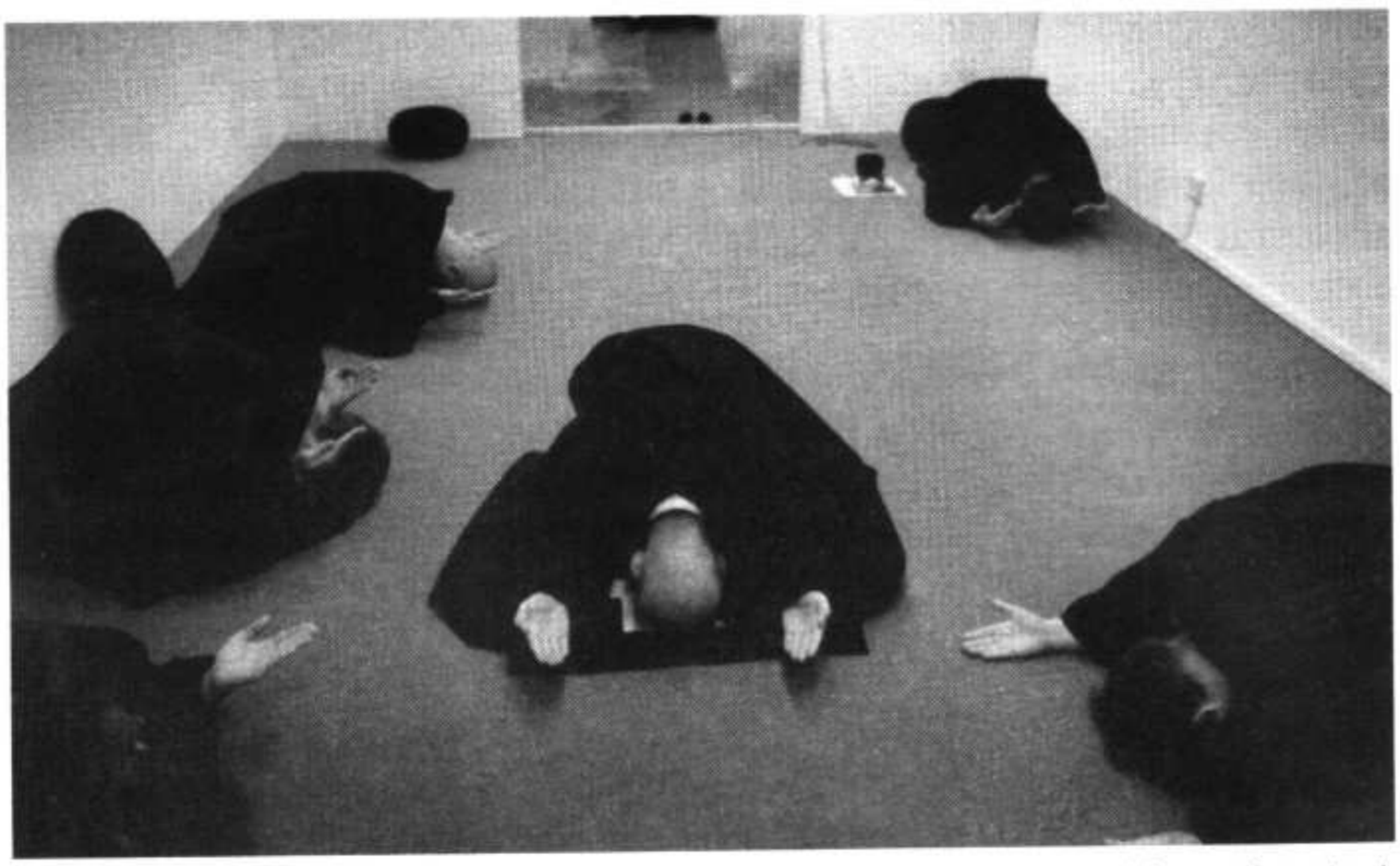

Rituál v zenovém dojo pražské společnosti Sózan-Tózan (dnes Středoevropská zenová asociace).

renci. Jde o asi 1800 titulů z fondu Buddhistické společnosti. Středisko se označuje výrazem Dharma. Tradiční japonský zen zastupuje též sdružení ZaZen International s centrem v Mostě. V Praze se soustřeďují jeho aktivity kolem japonské restaurace Miyabi. Středoevropská zenová asociace se orientuje na školu Sótó. V její meditační hale (Soto Zen Dojo) v Žitné ulici v Praze je jedenáct setkání týdně, jednou pro začátečníky, vše ostatní intenzívní, hodinu a půl trvající meditační zásedy (s přestávkami) v lotosové pozici, čelem ke zdi. Setkání začíná uctěním Buddhy.

Zenový směr spojovaný spíše s Japonskem je u nás výrazněji zastoupen žáky korejského mistra Seung Sahna. Škola Kwan Um má dvě centra v Praze a centrum v Olomouci. Její výraznou, i když nezávislou postavou je Lumír Kolíbal. Jeho (převážně) buddhistická ediční aktivita je důvěryhodná, široká a kvalitní.

Zmiňovaný tibetský směr přinesený na Západ lamou dánského původu Ole Nydhalem, propojený s vysokou tibetskou duchovní autoritou (v exilu) Karmapou je zastoupen pražským centrem Karma Dubgji Ling, sídlícím v průchodu mezi Michalskou a Jilskou ulicí na Starém městě pražském. Nabízí se tu každodenní program zahrnující meditaci, rituál a diskuse. K dispozici je literatura. Obdobné centrum působí v Ostravě Vítkovicích pod ochrannými křídly unitářů. Podobného zaměření jsou pražská setkání organizovaná manžely Helenou a Janem Komrskovými v Praze v Anglické ulici pod názvem Samje Dzong.

Jiným způsobem navazuje na tibetské školy Kagjü a též Nyingma centrum Vajradhatu - Shambhala. Jde o zmiňovaný „pozápadněný“ směr lamy Trungpy. Neklade se důraz na rituál a posvátnou literaturu. Meditace probíhají v Praze, Brně (tam pod názvem Přátelé tibetského buddhismu Šambhala) a v Jablonci nad Nisou. Tato skupina má plodné kontakty s americkými, zejména kalifornskými buddhistickými centry. Nezávisle na těchto střediscích a skupinách probíhá v Jóga centru v Praze na Masarykově nádraží aktivita pod názvem Vadžrajána.

Samostatně a velmi důsledně se snaží poznávat a pěstovat tantrický tibetský buddhismus skupina v Plzni a okolí, spjatá s vydavatelstvími Šivašakti a Vadžrajóginí. Vedle buddhismu je zajímá též příbuzný tantrický šivaismus (který patří do hinduistického okruhu).

Buddhismu věnované ediční aktivity

Srovnání počtu titulů a předpokládaných nákladů s křesťanskou náboženskou literaturou výmluvně svědčí o rostoucím vlivu buddhismu v českém prostředí. V českých zemích se pravidelným vydáváním buddhistických spisů zabývá několik vydavatelů. Dharma-Gaia trpělivě vydává graficky dobře upravenou základní buddhistickou literaturu.

Vydavatelství Dharma Praha se trpělivě a skromně věnuje informačním a praktickým příručkám a jedinému dlouhodobě vycházejícímu buddhistickému periodiku Dharma. Hojnou nabídku převážně českých buddhistických titulů přináší bratislavské nakladatelství CAD Press. Nutno zmínit dvě řady číslovaných sborníků pod názvy Zen (zatím 1 - 8) a Buddhismus (I - V). Samostatný sborník Dharma Gaia byl věnován esejům o buddhismu a ekologii. V edici Světové duchovní proudy vycházejí jednotlivé texty.

Po buddhismu občas sáhne i olomoucká Votobia a její pražská odnož (např. Buddhis-

tické reflexe od lamy Anágáriky Góvindy) a občas přispějí i vydavatelství méně nápadná na českém trhu (Slovart, Práh, Brody, Elfa, Tichá Byzanc, Dialog, Alternativa, Stratos, ADA, Pragma, Radost, Gemma89, Avatar, Jota). Buddhismu se příležitostně věnují etablovaná vydavatelstí jako Odeon (Dhammapadam, Tibetská kniha mrtvých a Tribunová sútra šestého patriarchy). Buddhismu mezi jinými náboženskými směry se věnují religionistické slovníky, přehledy speciální religionistiky a edice věnované různým náboženstvím nebo jejich zakladatelům ve vydavatelstvích Argo (společně s Odeonem), Lidové noviny a Prostor, Masarykova univerzita, Albatros, Karmelitánské nakladatelství. Záslužným počinem Votobie ve spolupráci s Victoria Publishing je Lexikon východní moudrosti.

Směry na okraji buddhismu

Na buddhismus se občas odvolávají skupiny nebo jednotlivci, které jejich okolí řadí do jiných souvislostí. Hudebník a hudební kritik Vlastimil Marek nabízí živá vyprávění o zkušenostech z počátků hledání Cesty s několika českými přáteli, z pobytu v japonském klášteře a z podzemních aktivit za minulého režimu v knížce Český zen a umění naslouchat (lze číst i Český sen...). Hlásí se k hnutí New Age. K buddhismu ve vlastním pojetí se vrací také ve svých časopisech Mana a Baraka. Podobné zaměření mají také časopisy Tamto a Živel a spisy Alana Wattse.

Známý duchovní vůdce Šrí Radžníš, zvaný později Osho, se občas dovolává buddhismu. Česky vyšla např. jeho kniha komentářů k významnému mahájánovému kanonickému spisu pod názvem Sútra srdce. Jeho stoupenci u nás se soustřeďují kolem meditačního centra Osho Shangri La v Lažanech. Pořádají se pravidelné každotýdenní meditace a letní kursy, např. kurs buddhistické meditace Vupassana.

Pozice buddhismu v českých zemích

Buddhismus v Česku podobně jako v jiných zemích západní civilizace zůstává záležitostí malého počtu lidí. Nemá zatím tendenci stát se masovým náboženstvím. Přitom se ale tradiční náboženství těchto zemí (různá křesťanská vyznání) stávají také záležitostí menších uzavřených skupin. Je spíše otázkou času, kdy budou křesťanství a buddhismus soumeřitelné. Podle šetření dr. Petra Saka, vystihujícího českou situaci v letech 1992 a 1993, se buddhismus umístil na žebříčku hodnocených ideových směrů relativně úspěšně spolu s jógou, transpersonální psychologií a hnutím New Age, zejména v tom smyslu, že jeho vliv nejvíce pociťuje, resp. se s ním ztotožňuje, nejmladší skupina respondentů. Někdo by se mohl domnívat, že je za tím romantismus mládí a věkově podmíněná vzpoura proti etablovaným náboženským institucím. Tento vliv prý později ustoupí. Neustále rostoucí počty buddhistických center a buddhistických knih nabízejí jinou prognózu. ■

Bibliografická poznámka:
Základem článku je přednáška ze dne 19. 4. 1996 na VI. konferenci Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů na téma Buddhismus na Západě. Vychází z kapitoly 7.7. Buddhismus autorovy práce Náboženství v dialogu. Proti znění v této publikaci i v přednášce (vydané pro vnitřní potřebu Pastoračním střediskem pražské arcidiecéze, 1998) je zde text upraven a především doplněn o podrobnosti týkající se prehistorie a současnosti českého buddhismu. Toto téma bylo odpřednášeno v podobném rozsahu také na Institutu ekumenických studií dne 10. 10. 1996 a předpokládá se její vydání jako skripta IES. Autor se problematikou průběžně zabývá a vítá další informace o buddhistických aktivitách a skupinách v ČR. Možno poslat prostřednictvím redakce.

Literatura:
(Uvedena literatura, na níž je odvolání v textu, nebo je důležitá pro hlubší pochopení probírané tématiky.)

1) Religionistická literatura o buddhismu

Baumann Martin: Der buddhismus im Abendland. Historische Entwicklung und Gegenwärtige Präsenz, Religio 1/1995, s. 17-41

Eliade Mircea, Culianu Ioan P.: Slovník náboženství, Český spisovatel, Praha 1993

Fišer Zbyněk: Buddha, Orbis, Praha 1968

Heller Jan, Mrázek Milan: Nástin religionistiky, Kalich, Praha 1988

Kolmaš Josef: Buddhistická svatá písma, Práh, Praha 1995

Lesný Vincenc: Buddhismus, Samcovo knihkupectví v Praze, 1948

Pertold Otakar: Základy všeobecné vědy náboženské, Šnajdr, Kladno 1920

Rádl Em.: Západ a Východ. Filosofické úvahy z cest, Jan Laichter, Praha 1925

Sak Petr: Pozice náboženských a duchovních směrů v české společnosti, Gemma 9/1994, s. 3-5

Sak Petr: Vliv náboženských a ideových směrů na českou populaci, nepublikovaný text

Štampach Odilo: Kořeny, současnost a výhledy nové religiozity, Religio č. 1/1994 s. 3-14

Štampach Odilo Ivan: Křesťanství a New Age, Teologický sborník č. 3/1995

Waldenfels Hans: Světová náboženství jako odpovědi na otázku po smyslu života a světa, Zvon, Praha 1992

Štampach Odilo Ivan: Život, Duch a všechno. Duchovní směry nového věku, SURSUM, Tišnov 1993

2) Buddhistická kanonická literatura v češtině

Buddhovy rozpravy, sv. 1 (z pálijských originálů přeložil Miroslav Rozehnal), DharmaGaia, Praha 1994

Buddhovy rozpravy, sv. 2 (z pálijských originálů přeložil Josef Marx), DharmaGaia, Praha 1995

Dhammapadam. Cesta k pravdě, úvod, překlad a komentář Karel Werner, Odeon, Praha 1992

Chuej-neng: Tribunová sútra šestého patriarchy, překl., předml., komentář O. Král, Odeon, Praha 1988

Jádro transcendentální moudrosti, přeložil Josef Kolmaš, DharmaGaia, Praha 1992

Kolmaš Josef (ed.): Jádro transcendentální moudrosti, DharmaGaia, Praha 1992

Lví řev, Buddhovy rozpravy, sv. 5 (překlad J. Bartovský) Spolek přátel Indie a DharmaGaia, Praha 1996

Maháparinibbána sutta, Buddhovy rozpravy, sv. 4 (z pálijského originálu přeložil Miroslav Rozehnal), Spolek přátel Indie a DharmaGaia, Praha 1995

Nidána - samjutta, Buddhovy rozpravy o závislém vznikání, Buddhovy rozpravy, sv. 6 (přeložil, úvodem a pozn. opatřil J. Bartovský) DharmaGaia, Praha 1998

Nyanaponika Thera: Jádro buddhistické meditace. Příručka pro výcvik mysli na základě Buddhovy cesty uvědomění s antologií textů přeložených z pálijštiny a sanskrtu, přeložil Karel Werner, jako 3. sv. Buddhových rozprav DharmaGaia, Praha 1995

Sútra srdce a Diamantová sútra, překlad z čínštiny, doslov a poznámky Dita Horáková, Argo, Praha 1995

Tibetská kniha mrtvých, překlad z tibetštiny, úvod, komentář, poznámky J. Kolmaš, Odeon, Praha 1991

3) Buddhistická a buddhismu blízká literatura

Ča Adžán: Tiché lesní jezírko. Meditace vhledu, Ada, Praha 1994

Černega Jiří: O počátku buddhismu, CAD Press, Bratislava 1995

Frýba Mirko: Abhidhamma. Základy meditativní psychoterapie a psychohygieny, Stratos, Praha 1991

Funk Karel: Mystik a učitel. František Drtikol, Gemma89, Praha 1993

Góvinda Anagarika: Základy tibetské mystiky, Pragma, Praha 1994

Badiner Allan Hunt: Dharma Gaia. Soubor esejů o buddhismu a ekologii, CAD Press, Bratislava 1994

Marek Vlastimil: Český zen a umění naslouchat, Radost, Praha 1994

Navrátil Jiří: Uvedení do zenu, Dialog, (místo vydání neuvedeno), 1990

Sangharakshita: Lidské osvícení, DharmaGaia, Praha 1993

Sayadó Mahási: Meditace všímavosti a vhledu. Základní a pokročilé stupně, Stratos, Praha 1993

Sumedho Ajahn (ctihodný): Bdělost - cesta k nesmrtelnosti, CAD Press, Bratislava 1992

Štekl Evžen: Síla moudrosti. Interpretace učení Fráni Drtikola, DharmaGaia, Praha 1994

Thich Nhat Hanh: Živý Buddha, živý Kristus, Pragma, Praha 1996

Trungpa Chögyam: Protnutí duchovního materialismu, Vadžra, Praha 1995

4) Křesťanská literatura o buddhismu

Enomyia-Lassalle Hugo M.: Zenová meditace, Cesta, Brno 1995

Griffiths Bede: Manželství mezi Východem a Západem, připraveno k vydání, ukázka in Nostra aetate (Otevřené křesťanství), Teologický sborník 3 / 1995, s. 74-80

Habito Ruben L.F.: Zen a lidská existence in Nostra aetate (Otevřené křesťanství), Teologický sborník 3/1995, s. 58-62

Johnston William: Hledání nové spirituality. Setkání křesťanství a buddhismu v dopisech misionáře v Japonsku, Portál, Praha 1997

Nugent Christopher: Satori sv. Jana od Kříže in Nostra aetate (Otevřené křesťanství), Teologický sborník 3/1995, s. 63-71

Sekta Óm Šinrikjó se hlásí k buddhismu

CO SE SKRÝVÁ ZA UČENÍM PRAVDY AUM?

ZDEŇKA VASILJEVOVÁ

V době ranní špičky 20. března (1995 - *pozn. red.*) bylo několik souprav tokijského metra zamořeno nervovým plynem sarinem. K útoku, jímž podle odborníků vstoupil ve světovém měřítku terorismus do nového věku, se nikdo nepřihlásil. V japonské veřejnosti, jež má ještě v živé paměti nepružnost státních orgánů v prvních hodinách a dnech po zemětřesení v Kóbe, zavládl opětovně pocit nejistoty a obav. V této zjitřené atmosféře se ujala policie vpravdě sisyfovského úkolu najít viníka. Jisté souvislosti ukazovaly na sektu *Učení pravdy AUM (ÓMU šinrikjó)*. Od 22. března, kdy policie zahájila domovní prohlídky v jejích objektech, přinášejí japonské i zahraniční listy téměř denně zprávy o nových šokujících skutečnostech. Je však nesnadné postihnout z kusých údajů o aktivitách sekty její podstatu a cíle.

Mezi četnými náboženskými organizacemi v Japonsku se *Učení pravdy AUM* řadí k tzv. novým sektám, tj. těm, které vznikly v průběhu uplynulých zhruba sto padesáti let. Její hlavou je čtyřicetiletý Šókó Asahara, který pochází z početné rodiny výrobce slaměných rohoží na Kjúšú. Trpí vrozenou oční vadou, proto celá školní léta včetně pomaturitní nástavby prožil v internátě při škole pro slabozraké v Kumamotu, kde absolvoval v roce 1975. Poté pracoval jako odborník na akupunkturu a čínskou medicínu nejprve v Kumamotu, od roku 1977 pak ve Funabaši nedaleko Tokia, kde si zařídil vlastní ordinaci. V té době se oženil s osmnáctiletou studentkou Kazuko Išiiovou, jíž nabídl sňatek s tím, že jejich svazek byl předurčen už v předchozím životě. V současnosti mají šest dětí. Po sňatku se věnoval náboženské činnosti a začal praktikovat jógu. Tehdy také inzeroval lék proti revmatismu a bolestem nervů, který údajně vyrobil podle tajné čínské receptury.

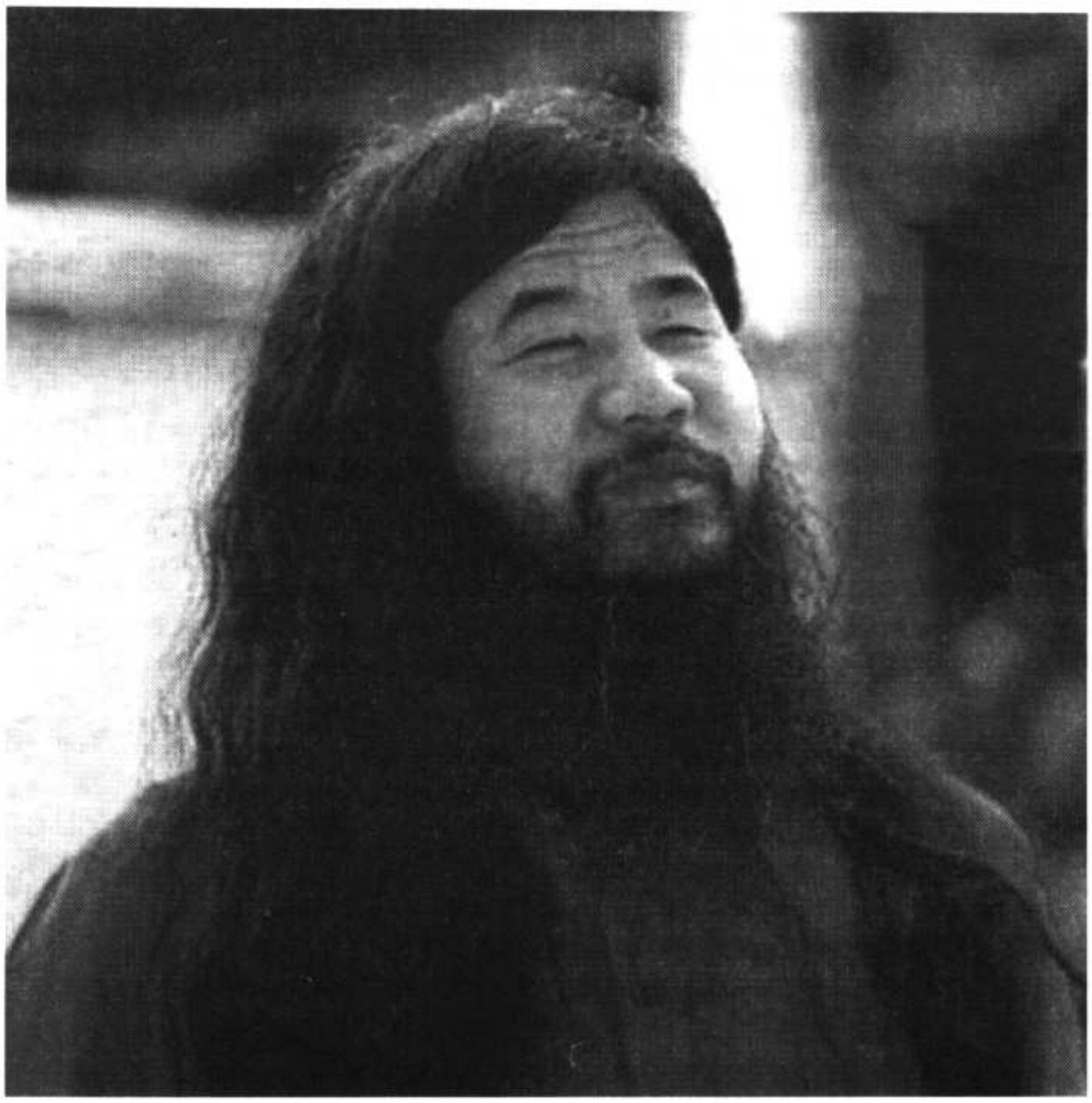

Šókó Asahara.

Prodejem získal značnou sumu, ale posléze byl pro distribuci neschváleného preparátu zatčen. Podle některých názorů v něm tato zkušenost probudila nenávist ke společnosti a sdělovacím prostředkům. Zanechal léčitelství a v roce 1979 začal v Tokiu vyučovat jógu. Současně založil *Společnost svatých poustevníků AUM*. V roce 1986 v Himálaji dosáhl „pravého poznání" a v roce 1987 změnil název své organizace na *Učení pravdy AUM*. Ústředí umístil do Fudžimiji v prefektuře Šizuoka. Začal vydávat časopis, publikovat knihy a horlivě získávat stoupence. V roce 1989 vyhověl městský soud v Tokiu jeho žádosti o registraci *Učení pravdy AUM* jako církevní korporace.

Podle japonského zákona o církevních korporacích může o tento statut požádat náboženská veřejně prospěšná organizace u soudu v místě, kde se nachází její sídlo. Velké náboženské směry, které působí celostátně a zastřešují množství menších organizací hlásících se ke stejnému učení, podávají žádost o registraci ministru kultury. Uvedený statut může podle zákona získat organizace, která: 1. hlásá náboženské učení, 2. provádí náboženské obřady, 3. vlastní kultovní zařízení, v němž duchovně vede a vzdělává věřící. Žádost musí být doložena dokumenty o náboženské nauce, datovanou fotodokumentací obřadů, seznamem věřících a duchovních, schematem organizační struktury a výkazem o majetku a hospodaření. Minimální počet věřících ani minimální výši majetku zákon nestanoví. Obsah učení, pokud není vysloveně v rozporu s veřejným blahem a morálkou, státní instituce nezkoumají. Projednávání trvá obvykle dva až tři roky a po jeho skončení stát do činnosti organizace nezasahuje. Statut církevní korporace přináší velké výhody v oblasti daňové, neboť objekty a zařízení sloužící kultovní činnosti jsou od daní osvobozeny a pokud organizace provádí i jinou činnost, je daněna pouhými 10%. Koncem roku 1991 bylo jako církevní korporace registrováno celkem 183 479 organizací. V podstatě každá fungující náboženská komunita představuje samostatnou organizaci, hlásící se většinou k některé ze tří hlavních doktrín, jež koexistují v duchovním životě japonské společnosti - šintoismu, buddhismu nebo křesťanství. Ty se vnitřně štěpí na směry, na jejichž bázi existují a občas i nově vznikají jednotlivé sekty. Vyskytují se i sekty s vlastní naukou, které se nezařazují do žádného z uvedených učení.

Učení pravdy AUM je ve statistických přehledech vedeno jako v roce 1989 vzniklá

buddhistická sekta směru šingon, založeného v 9. století mnichem Kúkaiem. Buddhistické prvky v Asaharově učení dokládá i reliéf Buddhovy tváře v nadživotní velikosti v Kamikuišiki v budově číslo 7, kam údajně měli přístup pouze nejvyšší hodnostáři sekty. Avšak uvnitř, kam policie a po ní novináři přes protesty členů sekty pronikli, je rovněž pozlacená socha hinduistického boha Šivy. Na vliv hinduismu ukazuje i pro většinu Japonců záhadný výraz ÓMU v názvu sekty, který je japanizovanou podobou pojmu AUM, jež je kryptogramem tří hindustických božstev Brahmy, Višnua a Šivy. Poslední z nich je považován za militantní božstvo.

Z pouhých několika desítek členů se sekta během pěti let rozrostla v organizaci čítající v samotném Japonsku asi deset tisíc věřících, což je považováno ve zdejších náboženských poměrech za neobvyklý růst. V současné době má vedle hlavního sídla ve Fudžimiji dvaadvacet poboček v Japonsku a čtyři v zahraničí (New York, Bonn, Moskva a Galle na Srí Lance). Sekta nabádá věřící, aby opustili domov a rodinu a žili společně. Proto od roku 1989 buduje objekty, které slouží jako ubytovny, nemocnice, kultovní a školící zařízení a jak vyšlo najevo při policejních prohlídkách, i jako sklady nejrůznějších materiálů a výrobní zařízení. Nejrozsáhlejší areál vybudovala v Kamikuišiki, kde v srpnu 1989 zakoupila pozemky o rozloze tři a půl ha, na nichž postupně vystavěla 30 objektů. Letos (tj. roku 1995 - pozn. Dingir) v lednu chtěla v Kamikuišiki, které má 1700 obyvatel, zaregistrovat 873 svých věřících, ale obecní správa žádosti nevyhověla z obavy, že sekta získá v obci rozhodující postavení. Její činnost totiž již delší dobu vyvolávala nelibost místních obyvatel. V minulém roce si opakovaně stěžovali policii na nepříjemný zápach, který se šířil z jejích objektů. Ve vzorcích místní půdy se našly stopy chemikálií používaných při výrobě sarinu. Zjistilo se, že telefony nejradikálnějších mluvčích proti sektě jsou odposlouchávány.

Také v jiných místech byl zaznamenán nesoulad mezi usedlíky a sektou. V Naminu v prefektuře Kumamoto zakoupila v roce 1990 šest hektarů. Vybudovala zde tábor pro duchovní cvičení, v němž se soustřeďovalo až 500 lidí. Věřící se chtěli v obci zaregistrovat, ale byli odmítnuti. Sekta vyvolala soudní spor, který skončil smírčím řízením, při němž se obec zavázala zaplatit za odstoupení pozemků a vystěhování 920 milionů jenů. V Macumotu sekta chtěla vybudovat továrnu na potraviny a kanceláře. Původní majitel pozemku s odůvodněním, že nevěděl, že kupující stranou je sekta, žádá zrušení kupní smlouvy.

Záhy po oficiální registraci se sekta pokusila vstoupit na politickou scénu. V lednu 1990 založila *Stranu pravdy* a při parlamentních volbách kandidovala Asaharu a dalších 24 členů. Jako hlavní volební hesla vytyčila požadavek zrušení daně z přidané hodnoty a reformu zdravotnictví a školství. Žádný z kandidátů nebyl zvolen a sám Asahara získal ve volebním obvodu s 830 tisíci voličů pouhých 1783 hlasů.

Vnitřní uspořádání sekty připomíná miniaturní státní útvar. V čele jejího aparátu stojí *hóó* (titul excísařů, kteří ve středověkém Japonsku vládli z klášterního ústraní). Jemu podléhá sekretariát, kterému je podřízeno dvanáct ministerstev řízených resortními ministry (samosprávy, kultury, spojů, stavebnictví, spravedlnosti, zahraničí, léčitelství, pro duchovní hudbu). Hodnostní stratifikace věřících, do níž jsou zahrnuti pouze ti, kdo žijí ve společných zařízeních, jichž je asi 1200, tvoří pyramidu, na jejímž vrcholu stojí Asahara, titulovaný *velectěný mistr*. Jemu náleží konečné rozhodování ve věcech víry. Následují 4 skupiny *mistrů*, z nichž dvě vyšší mají necelou desítku členů. Ostatní věřící spadají do dvou spodních kategorií, přičemž 60% patří do nejnižší. Z *mistrů* jsou vybíráni

Souzení členové ÓMU šinrikjó (hláska „u" ve slově ÓMU se nečte) od 20. března 1995, kdy pět členů této skupiny vypustilo v tokijském metru bojový plyn sarin (Po tomto útoku bylo v Japonsku zatčeno celkem 400 lidí z 10 tisíc členů sekty):
Vůdce **Šókó Asahara** byl obviněn celkem z šestnácti zločinů, 16. května 1995 zatčen, 6. června 1995 s jednatřiceti dalšími členy ÓMU šinrikjó obžalován z vraždy, 26. října 1995 bylo proti Asaharovi zahájeno soudní líčení, jehož začátek byl celkem třikrát odložen; poprvé u soudu Asahara promluvil až 24. dubna 1997 a prohlásil, že ve všech bodech obžaloby je nevinný. **Ikuo Hajaši** (51 let) - mozkový chirurg a ministr zdravotnictví skupiny ÓMU šinrikjó, odsouzen 26. května 1998 k doživotnímu trestu za spoluúčast na vraždě právníka Cucumiho Sakamota, jeho ženy a jejich čtrnáctiměsíčního syna v listopadu 1989. **Takaši Tomita** (40 let) - 12. června 1998 odsouzen k 17 letům vězení za účast na plynovém útoku sarinem v noclehárně města Macumoto, který provedla sekta 27. června 1994 a při kterém zemřelo 7 lidí a 144 lidí se přiotrávilo. **Hideo Murai** - ministr vědy a technologie a ministr zásobování sekty ÓMU šinrikjó, zatčen 23. dubna 1995. **Fumihiro Džójú** - mluvčí ministerstva zahraničních věcí ÓMU šinrikjó - zatčen v říjnu 1995 a v roce 1997 odsouzen ke 3 letům za falšování dokumentů. **Kijohide Hajakawa** - ministr stavebnictví ÓMU šinrikjó - souzen za spoluúčast na vraždě právníka Cucumiho Sakamota. **Kazuaki Okazaki** - odešel z ÓMU šinrikjó v roce 1990 - souzen za vydírání Šókó Asahary, od něhož takto získal 8,3 milionů jenů za to, že neprozradil vraždu Cucumiho Sakamota; souzen za spoluúčast na této vraždě; vzdal se úřadům na jaře 1995, 23. 10. 1998 odsouzen k trestu smrti. **Jošihiro Inoua** - šéf zpravodajské služby ÓMU šinrikjó, souzen za sarinový útok v tokijském metru a deset dalších zločinů. **Jasuo Hajaši** - zatčen v prosinci 1995, viněn ze zabití osmi lidí z dvanácti, kteří zemřeli při útoku na tokijské metro; souzen za účast na útoku v červnu 1994 ve městě Macumoto, dále souzen za útok na tokijskou železniční stanici 5. 5. 1995, který se nepovedl. **Tomomicu Niimi** - ministr vnitra ÓMU šinrikjó, obžalován celkem z osmi zločinů, souzen za útok v Macumotu, dále souzen za dva útoky plynem VX. **Masami Cučija** - hlavní chemik ÓMU šinrikjó, souzen za výrobu sarinu, který byl použit v Macumotu a v tokijském metru. **Seiiči Endó** - ministr zdravotnictví a sociálních věcí ÓMU šinrikjó, souzen za sedm zločinů a podíl na výrobě sarinu. **Tomomasa Nakagawa** - šéf Rodinného úřadu, od 24. října 1995 souzen za vraždu právníka Sakamota v listopadu 1989, jeho ženy a dítěte (při škrcení jinými členy jim vpíchl smrtící injekce kyanidu), dále souzen za vraždu člena ÓMU šinrikjó v roce 1994 a za zavinění smrti sedmi lidí při útoku v tokijském metru. **Micuo Sunaoši** - mluvčí ministerstva stavebnictví ÓMU šinrikjó, zatčen v září 1995 za střelbu na ředitele Generální policie Japonska. **Kumi Nebuka** (31 let) - souzena za ukrývání hledaného člena ÓMU šinrikjó Takešiho Macumota a daňové úniky. **Satoši Tamura** - řidič Šókó Asahary, souzen za instalaci nelegální vysílačky do auta ÓMU šinrikjó. - Většina zatčených byla odsouzena podmínečně.
Další události: *říjen 1995* - soud v Tokiu vydává příkaz k rozpuštění sekty, který však nikdy nebyl proveden, protože se členové odvolali; *březen 1996* - v sídle ÓMU šinrikjó nalezla policie bakterie vylučující botulotoxin, který se používá k výrobě biologických zbraní; *únor 1997* - Nezávislá japonská komise veřejné bezpečnosti rozhodla, že sekta ÓMU šinrikjó nebude v Japonsku zakázána, i když si podle výzkumu veřejného mínění 87 % Japonců přálo její zákaz.

Petr Velechovský s použitím agenturních zpráv a knihy D. W. Bracketta „Svatý teror", Mladá Fronta, 1998

ministři. Podle současných informací prý na ministerských postech dochází v poslední době k přesunům a zdá se, že v nejvyšších funkcích probíhá boj o vliv. O některých funkcionářích není známo, kde se zdržují. Nejvyšší moc prý absolutně drží Asahara a pokud mu někdo z ministrů odporuje, je okamžitě sesazen.

Koupě pozemků po celé zemi, včetně Tokia a Ósaky, kde je jejich cena mimořádně vysoká, a budování zařízení v Japonsku i v zahraničí přirozeně vyvolává otázku po finančních zdrojích sekty. Všeobecně se soudí, že jejich podstatnou část tvoří *milodary* vymáhané na věřících. Podle materiálů, které zveřejnil 25. března list Asahi, se člen při odchodu do společného zařízení zavazuje, že „navždy vkládá sebe sama i svůj majetek do rukou boha Šivy a velectěného mistra Asahary". Při vstupu do společenství je mu dovoleno ponechat si pouze nezbytné oblečení, osobní potřeby a publikace sekty. List Asahi získal pokyny nazvané „Zájemcům o odchod z domova do společenství". Podle nich každý, kdo odchází k sektě, „musí přerušit veškeré styky se světem", nesmí udržovat ani písemný či telefonický kontakt s příbuznými, přáteli a známými. Před vstupem do společného zařízení si má uspořádat finanční a majetkové záležitosti. Sekta vydala formulář, který má každý, kdo uvažuje o vstupu do společenství, vyplnit. Jsou v něm rubriky pro spořitelní a bankovní vklady s číslem a heslem, druh a počet akcií, pojistky s datem splatnosti, odstupné při odchodu ze zaměstnání, vlastnictí pozemků a dalších nemovitostí s uvedením jejich ceny, ale také pro telefonní a kreditní karty, poštovní známky apod. Dále jsou zde rubriky pro seznam cenných věcí, včetně hodinek, jehlic do kravaty, elektropřístrojů, nábytku, fotoaparátů, jízdních kol a oděvů, u nichž má být uvedena nákupní cena a stupeň opotřebovanosti.

Ohodnocení pak určí sekta. Je pamatováno i na dlužné položky (poplatky za telefon, nájemné a služby), které mají být vyrovnány před odchodem z domova.

Nejvíce dohadů panuje kolem údělu věřících, kteří opustili domov a vstoupili do společných zařízení sekty. Lecčeho si všimli vesničané z nejbližšího okolí. Na veřejnost také postupně pronikají kusá svědectví těch, kdo společenství sekty opustili, nebo advokátů, na něž se oni sami nebo jejich příbuzní obrátili o pomoc. List Asahi zveřejnil 29. března text prohlášení, které dostávají věřící k podpisu při vstupu do společeného zařízení. Podepsaný v něm prohlašuje: „1. Pokud bych následkem nehody či z jiných důvodů upadl do stavu bezvědomí, svěřuji veškeré rozhodování o své osobě velectěnému mistru Asaharovi. 2. Toto svěření zahrnuje rozhodování o tom, kde a jakým způsobem budu léčen, a postoupení práva požadovat kompenzaci za utrpěnou škodu včetně práva požadovat peněžitou náhradu a práva disponovat mým veškerým majetkem."

Šókó Asahara (vpravo) v doprovodu dalajlamy. Foto: Berliner Dialog.

V objektech sekty jsou věřící podrobováni iniciaci, která je má po stránce tělesné i duševní uvést do stavu odpovídajícího nárokům života ve společenství. Doba jejího trvání a metody jsou zřejmě různé a liší se v závislosti na ochotě, s jakou se dotyčný podrobuje požadavkům sekty, zejména pokud jde o převod majetkových práv.

V současné době je podáno na sektu více než 60 soudních žalob. Poškození si stěžují, že s nimi bylo špatně zacházeno, že byli násilím zadržováni v objektech sekty, že na nich bylo vynuceno postoupení majetku apod. Z výpovědí vyplývá, že byli po dlouhé týdny drženi v izolaci bez možnosti opustit kobku, v níž byli umístěni, že jim byly zaváděny nitrožilní infuze neznámé látky, že byli po řadu dní násilně podrobováni výplachům střev a žaludku, přičemž dostávali jen nepatrné dávky stravy. Někteří uvádějí, že upadli do stavu omámení a od určitého momentu

Není pochyb o tom, že bouřlivý rozvoj sekty ÓMU šinrikjó byl umožněn získáním statutu církevní korporace roku 1989. To však nebylo vůbec snadné, protože městské úřady v Tokiu s udělením tohoto statutu dlouho váhaly. Pomohl až soustředěný tlak asi sta členů této sekty, kteří nejenže denně navštěvovali příslušné úředníky, ale obtěžovali je i ustavičnými nočními telefonáty do soukromí. Sektě také pomohlo dlouholeté přátelství Šókó Asahary s dalajlámou, jenž ho - podle údajů z Asaharovy knihy, které dalajláma nikdy nepopřel - roku 1987 osobně pověřil obnovit buddhismus v Japonsku. Podle této knihy (poprvé vydané v Tokiu hned roku 1987 pod názvem „Iniciace") dalajláma Asaharovi řekl: „Milý příteli, pohleď na buddhismus v dnešním Japonsku. Zdegeneroval na obřady a ztratil původní pravdu učení. Pokud to tak půjde dál, buddhismus v Japonsku zmizí. Je třeba teď něco udělat. Ty tam máš rozšířit opravdový buddhismus. Umíš to dobře. Když to učiníš, budu se velmi radovat a pomůže mi to v mé misi." Roku 1989 pak dalajláma vydal následující prohlášení, které Asahara použil při žádosti o status církevní korporace:
„ÓMU - podle mé vědomosti - usiluje o podporu veřejného vědomí prostřednictvím náboženských a sociálních aktivit. Vedle poskytování intezivního meditačního vedení jeho členové také praktikují buddhismus v mahájánové tradici. ÓMU také poskytl velkorysé dary pro naši exilovou buddhistickou komunitu, zvláště pro studující mnichy, kteří nedávno přijeli z Tibetu. Dary byly velmi užitečné a byly vysoce oceněny. 26. května 1989."
O den dříve vydala Rada dalajlámy pro náboženské a kulturní záležitosti prohlášení, v němž se kromě jiného píše, že „Mistr Asahara je kompetentní náboženský učitel, učitel jógy a zkušený meditační praktik." Prohlášení pak vrcholí doporučením, aby „japonská vláda po zásluze poskytla ÓMU šinrikjó úřední uznání a status organizace osvobozené od daní."

Podle článku Thomase Gandowa „Aum Shinri-Kyo - Fortschritts-Optimismus wird zu Endzeit-Terrorismus", Berliner Dialog 2 / 1995, str. 42 - 46 zpracoval Zdeněk Vojtíšek.

si nevybavují, co se s nimi dělo. Kdo prošel touto iniciací, musel se zapojit do práce. Podle svědectví vesničanů z Kamikuišiki docházelo někdy v areálu sekty k smrtelným úrazům při dopravě materiálů nebo stavebních pracech, ale žádné úmrtí nebylo nikdy ohlášeno, přestože k pochování mrtvoly na katastru obce je třeba souhlasu místní správy.

Uniknout na svobodu je značně obtížné a pokud se to někomu podaří, snaží se ho sekta dostihnout. Při vstupu musí totiž každý odevzdat podrobný seznam členů rodiny, příbuzných a známých, který slouží jednak k dalšímu šíření učení, jednak jako podklad při hledání uprchlých věřících. Proto se mnozí neodvažují vrátit domů, skrývají se a po čase s celou rodinou mění bydliště. Množí se případy stížností příbuzných, že dostižení členové byli zavlečeni neznámo kam. V Ósace byli 19. března zatčeni tři činitelé sekty, protože unesli jednadvacetiletého studenta, který chtěl ze sekty vystoupit. S násilně navrácenými se nakládá tvrdě. Uvádí se případ, kdy třicetiletá žena byla držena čtrnáct dní v izolaci se svázanýma rukama. Třiadvacetiletá dívka, která 22. 3. požádala policisty v Kamikuišiki, aby jí pomohli dostat se pryč, si stěžovala, že po pokusu o útěk byla uzavřena v kontejneru. Advokáti upozorňují, že i při zdařeném útěku se bývalí členové sekty těžko psychicky vyrovnávají s jejím vlivem a obtížně zařazují do normálního života. Nelze proto očekávat, že se ihned vrátí do školy nebo nastoupí do zaměstnání. Vedle obav z dostižení je často pronásleduje hrozba, že „opustí-li sektu, propadnou se do pekel", která jim byla stále opakována.

Sekta jakékoliv nařčení v souvislosti s plynovým útokem a následující vyšetřování odmítla. Její tiskové oddělení označilo 22. března dopoledne policejní akci za zinscenovanou provokaci a neslýchané potlačování náboženské svobody. Její právní zástupce a později na videozáznamu zaslaném sdělovacím prostředkům i sám vůdce Asahara popřeli jakýkoliv vztah k uvedeným událostem a skladované chemikálie označili za surovinu k výrobě pesticidů a hrnčířské glazury. Velký počet objevených plynových masek zdůvodnila sekta obavami z plynového útoku ze strany státní moci a americké armády. Sám Asahara tvrdí, že se stal před časem obětí plynového útoku, jehož následkem je smrtelně nemocný. S obdobným odmítnutím jakéhokoliv nařčení vystoupil o několik dnů později advokát Aojama a Fumihiro Džójú, který se právě vrátil do Japonska ze svého působení ve funkci hlavy moskevské pobočky

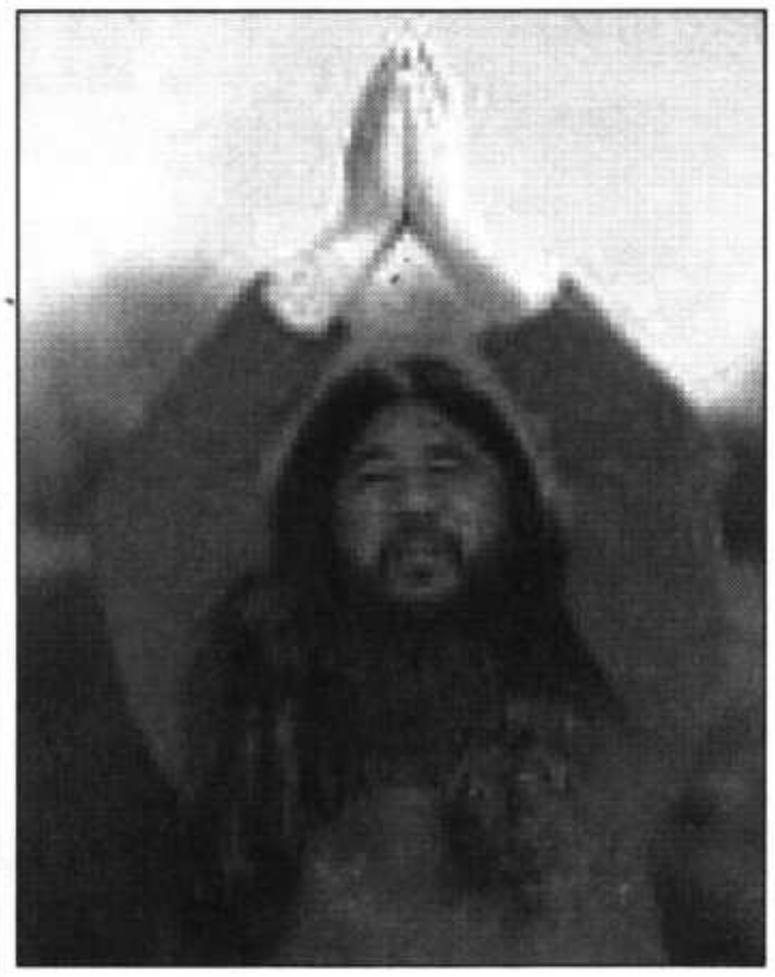

Šókó Asahara.

sekty. I z řad mimo sektu se ve sdělovacích prostředcích ozvaly ojedinělé hlasy varující před předpojatostí a unáhlenými závěry při vyšetřování útoku v metru. Poukazovaly na zkušenost z minulého roku, kdy v Macumotu byla za původce sarinového útoku označena nevinná osoba. Rovněž představitelé jiných tzv. nových sekt se na dotazy novinářů staví k celé věci velmi rezervovaně, nebo ji přímo odmítají. Také vyjádření ministra kultury Josana o eventuálním rozpuštění sekty nebylo přijato jednoznačným souhlasem.

Zbývá otázka, co vlastně přivádí lidi do řad sekty. Deset tisíc stoupenců není málo, přičemž jsou to z velké části mladí vzdělaní lidé. Sekta má zájem o členy s odbornou kvalifikací, zejména vyhledává chemiky, strojní inženýry, lékaře. Džójú, který je považován za muže číslo 2 a případného Asaharova nástupce, je absolvent techniky se zkušenostmi ze studentského hnutí. Má zálibu ve sci-fi. Je výborný organizátor, což se projevilo při rozvíjení činnosti sekty v Rusku.

Zahraniční komentáře přisuzují vliv sekty na mladou generaci tomu, že pro ni už není přitažlivý typ Japonce, jenž za jistotu celoživotního zaměstnání pracuje horlivě a s minimálními nároky na osobní život pro svého zaměstnavatele. Životní model poválečné generace, která pozvedla Japonsko ze stavu naprostého úpadku k postavení světové ekonomické velmoci, už nemůže být ideálem pro nastupující pokolení. Nastává tápání, ztráta hodnotové orientace a hledání smyslu života, což přivádí některé mladé lidi do řad náboženských sekt. ■

Článek byl napsán 20. dubna 1995 a otištěn v časopise Nový Orient 6/95. Z tohoto časopisu byl převzat se souhlasem vydavatele.

recenze

D. W. Brackett:
Svatý teror, armagedon v Tokiu:

Bývalý zaměstnanec zpravodajské služby se specializací na boj proti terorismu a dlouholetý zahraniční zpravodaj D. W. Brackett popisuje sektu Ómu šinrikjó a jejího vůdce Šókó Asaharu nejen od osudové chvíle 20. března 1995, kdy sedm členů tohoto hnutí vypustilo bojový plyn sarin v tokijském metru, ale vlastně od základů. Od - stručně zachyceného - dětství téměř slepého chlapce jménem Čizuo Macumoto (* 1955), přes jeho snahu stát se jako Šókó Asahara významným duchovním vůdcem k jeho politickým ambicím a až téměř na konec této cesty, kdy se z něho stal nebezpečný ultraterorista, který ukázal světu, z jaké strany nás mohou teroristické činy také čekat.

Úspěšný teroristický čin v tokijském metru, jímž tento muž doslova šokoval svět, však v této skupině nebyl zdaleka prvním. Brackettovou zásluhou je, že se pokouší zachytit vývoj v této náboženské skupině, který teroristickému činu předcházel. Proto popisuje vraždy, jimiž byl trestán nesouhlas s vedením v hnutí. Podle svědků je inicioval sám Asahara. Tak byl zavražděn právník Cucumi Sakamoto, jeho manželka a jejich syn, starý 14 měsíců. Tento právník byl jediný, kdo ostře vystoupil proti této skupině a nesvobodě, která v ní vládla. Je popsán i plynový útok 27. 6. 1994 v noclehárně v městě Macumoto se sedmi obětmi a 144 přiotrávenými.

Jde o knihu, která obsahuje mnoho informací. Je patrné, že je autor (jak sám uvádí) pečlivě třídil. Ty, jež neměl doloženy z více pramenů a které byly spíše spekulativního charakteru, raději vypustil. Výborné je také to, že informace o této sektě Brackett doplnil o popis náboženských zvyků Japonska a Jižní Asie. To pomáhá zařadit tuto skupinu do oblasti pro nás nezvyklých náboženských tradic.

Knihu výborně přeložila Denisa Vostrá, která - jak je z jejího doslovu zřejmé - i nadále tento případ sleduje. V doslovu doplnila události, které se staly od prvního vydání knihy v roce 1996.

Vydala Mladá fronta Praha, 1998, 207 stran, 16 stran fotodokumentace, cena 168 Kč. *Petr Velechovský*

Rozhovor s mnichem tathágáty

SÁM SOBĚ NEJVYŠŠÍM I ŽÁKEM

MARTINA DVOŘÁKOVÁ, FOTO ARCHIV J. X. DOLEŽALA

Svými kontroverzními názory na drogovou problematiku, ale i třeba nekonvenčními a nekompromisně kritickými postoji vůči různým náboženstvím, si v řadách svých čtenářů a posluchačů umí získat upřímné zastánce i zapřísáhlé odpůrce. Jeho texty i slova totiž často míří do černého a navíc - provokují. Stejně jako provokuje on sám. Ať se nám to líbí nebo ne, postava publicisty Jiřího X. Doležala (* 1965) je prostě nepřehlédnutelná. A uznejte sami, že nepřehlédnutelný je i jeho nedávný výrok: „Jsem sám sobě sektou, sektou zvanou J. X. Doležal...!“

Než se pustíme do bližšího rozboru tohoto vašeho svérázného výroku, podívejme se do vaší minulosti. Kdo vlastně je onen Jiří „iks“ Doležal, kdy se narodil a kdo z něj vychoval takového nepřehlédnutelného jedince?

Aby to bylo opravdu kompletní, začnu od rodičů. Byť to zní až neuvěřitelně, narodil jsem se v rodině dvou vysokoškolských učitelů marxismu-leninismu. Rodiče se rozvedli, když mi bylo šest let a dál jsem vyrůstal jen s matkou, která mě vychovávala v jakémsi podivném bolševickém ghettu - v ghettu lidí, kteří se stýkali jen mezi sebou, nikdo další se s nimi raději moc nebavil...

Takové prostředí asi člověku „na duši“ příliš nepřidá...

To jistě ne, ale popravdě řečeno, já jsem se až do své puberty domníval, že model světa, který mi byl předkládán, je jediný možný. Teprve potom jsem začal brát vlastní rozum, začal jsem chápat souvislosti... Navíc jsem v patnácti letech utrpěl vážný úraz, který mě na rok uvrhl do špitálu. Tam jsem potkal své vrstevníky, řada z nich byli Romové z Karlína, od nichž jsem se dozvídal, že to, co mi říkají doma, asi nebude celá pravda, že to asi všechno bude trochu jinak...

Předpokládám, že ve vaší marxleninské rodině nebylo po náboženství ani památky. O věcech víry jste také začal přemýšlet při svém pobytu v nemocnici?

Podle mého soudu není lidská orientace na vnitřní, chcete-li duchovní, věci otázkou našeho plánu či volby. Jedná se o vrozenou funkci nervového systému každého jedince, byť je tato funkce někomu dána více a jinému méně. Jsem tedy přesvědčen, že jsem, i když asi ne vědomě, začal svou „víru“ hledat asi tak 3 minuty poté, co jsem byl počat.

Pokuste se své hledání popsat.

Aby to nebylo špatně pochopeno, neříkejme tomu „hledat víru“. Prostě jsem cítil jistý vnitřní neklid... Předtím by mě ale ani ve snu nenapadlo hledat cestu k jeho utišení například skrze náboženství. Doba, kterou jsem strávil v nemocnici, byla na niti mého duchovního života jakýmsi prvním konkrétním uzlíkem, po němž už následovalo mnoho dalších uzlíků.

Jaké například?

Například okamžik, kdy jsem se ve svých šestnácti letech v Jindřichově Hradci setkal s místním podivínem Vladimírem Holubem. Byl to naivní malíř a sochař ovlivněný surrealismem, který mi půjčil Tao-Te-ťing, Knihu proměn.

Kniha proměn - to zní jako nějaký východní spis. Avšak ve středoevropském prostředí by asi bylo logičtější, kdybyste nejdříve sáhl třeba po tradičním křesťanství.

Opět v tom hledáte příliš velkou možnost svobodného rozhodování. Sklony či předpoklady k nějakému náboženství, víře, jsou zakódovány kdesi v nás a je jen otázkou času, kdy se probudí k životu. A ve chvíli jejich probuzení už si nemůžete příliš vybírat, zda vás osloví zrovna křesťanství, buddhismus nebo cokoliv jiného. Mě oslovila Tao-Te-ťing.

Odpusťte mé chabé znalosti, ale můžete mi o této knize říci něco bližšího? Neznám její obsah.

Snad postačí úryvek: „...*Cesta, po níž lze kráčet, není věčná cesta; jména, která lze jmenovat, nejsou věčná jména; bezejmenné je počátkem Nebe a Země, pojmenovatelné je rodištěm bez počtu tvorů; kdo se zbavil žádostí, vidí tajuplnou hlubinu, kdo se nezbavil žádostí, vidí omezené věci, toto obé je společného původu, ale rozličného jména. Tuto jednotu nazývám tajemstvím. Tajemstvím hlubším než jakékoliv tajemství. Dráhu, z níž vycházejí tajné síly...*“ Tao-Te-ťing není náboženství, nazvěme to spíše poezií.

Tato poezie je tedy východiskem pro sektu zvanou J. X. Doležal? Ostatně, má ta vaše soukromá sekta nějaké vnitřní zákonitosti a pravidla?

Já jsem sám sobě sektou, já jsem tathágáta. To znamená „být sám o sobě“. Toť také veškerá pravidla a zákonitosti mé sekty.

„Bytí samo o sobě“ je přece také podstatou zen-buddhismu. Jste tedy zastáncem tohoto náboženského směru?

Ne. Cílem zenu je tathágháta, neboli bytí samo o sobě, avšak zen teprve učí své ná-

Slovníček nejdůležitějších pojmů, použitých v tématu „buddhismus“:

bódhi	probuzení, poznání absolutní pravdy, osvobození, prozření v důsledku kráčení po osmidílné stezce
bódhisattva	člověk těsně před probuzením, jenž se zavázal nespokojit se pouze s osobním osvobozením, ale pomáhat i ostatním; „nebeští“ bódhisattvové jsou „bytosti s esencí osvícení“, které nabyly „významu jako bohové hinduismu“ (Werner)
dharma	(dhamma) vesmírný zákon, prostupující vše, co existuje, světový řád, s nímž v souladu má být žit život
karma	(karman) čin, vědomá akce, která má neodvratný účinek - dobrý čin má dobré následky, špatný čin špatné; přirozený zákon odplaty, působící v tomto životě či následujících životech
nirvána	vyvanutí (žádosti, nenávisti, klamu), „konečný stav vyhasnutí světských vášní a osvobození od koloběhu znovuzrozování“ (Werner)
samsára	(sansára) „řetězec znovuzrození v různých podmínkách bytí, z nějž se jedinec nemůže vymanit, leda dosáhnutím nirvány“ (Wanguová), forma nového zrození je určena karmickým zákonem
sangha	obec; společenství buddhistických mnichů či mnišek

Podle: Werner Karel, Malá encyklopedie hinduismu, Atlantis, Brno 1996 a Wanguová Madhu Bazaz, Buddhismus, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1996; zpracoval Zdeněk Vojtíšek

sledovníky dělat si, co chtějí. Býti však již hotovým tathágátou znamená býti tím, který žije sám o sobě a podle sebe. V tom je velký rozdíl. A navíc, ortodoxní zen-buddhisté prosedí několik hodin denně proti zdi v černém hávu a mručej u toho, případně meditují, stojíce na hlavě. Já proti zdi nesedím ani nemručím, protože z toho by mi asi brzy přeskočilo.

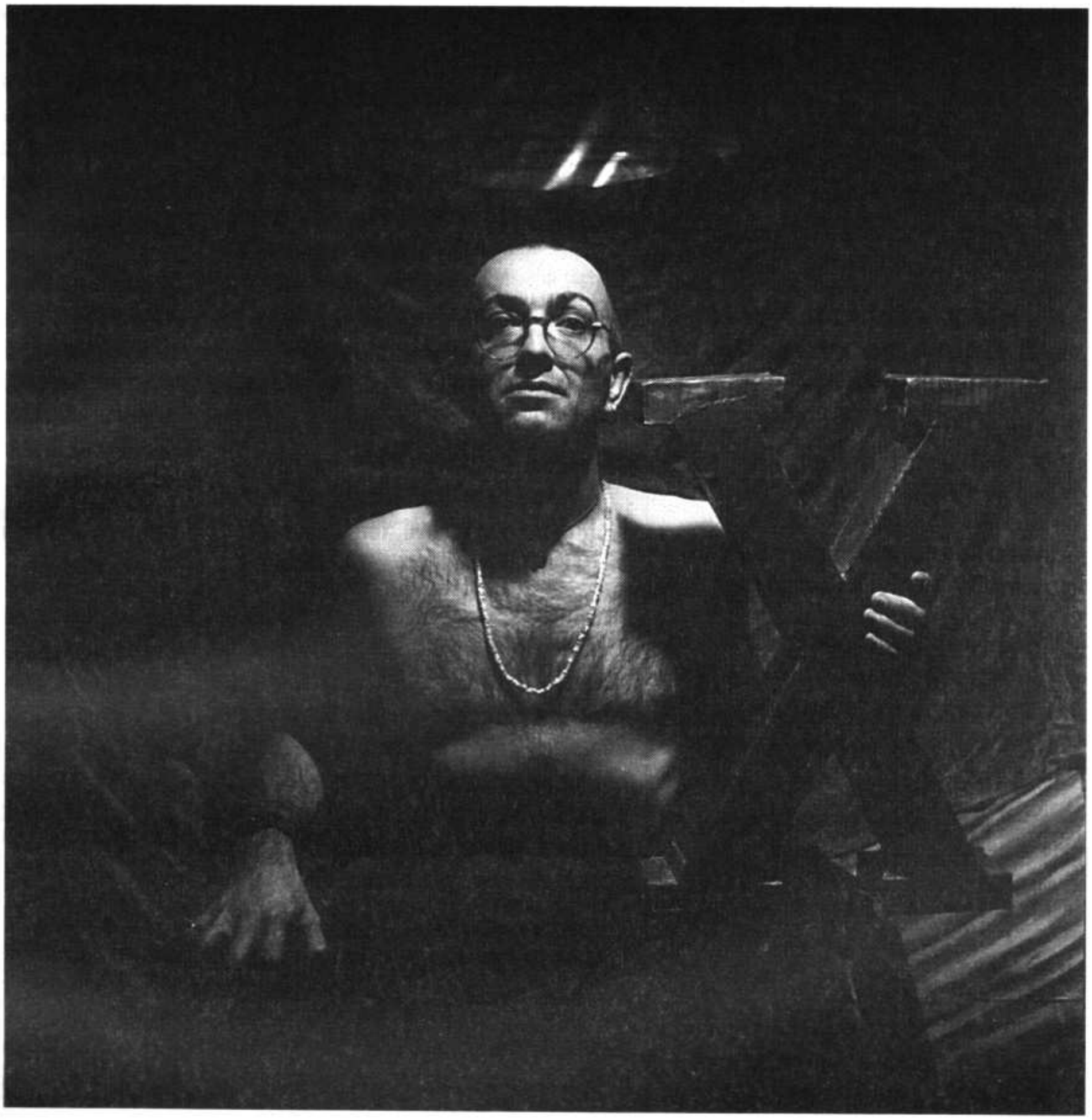

Ani jste to nezkoušel?

To víte, že ano, ale opravdu to není moje parketa.

Takže tento způsob meditace neuznáváte?

Osobně v žádném případě, ale jestli se to někomu líbí, ať to klidně dělá. Mojí meditací je bdělost a pravidlo, že cokoliv dělám, dělám odpovědně a s maximálním nasazením. Toto přesvědčení mě vede k mému způsobu existence a je podstatou mého náboženství.

Jaký je váš vztah k lidem, kteří se meditacím věnují?

Mám je velmi rád. Mnoho lidí, kteří se uchylují k podobnému způsobu trávení volného času, by totiž jinak téměř určitě skončilo na tvrdých drogách. Kdyby nemručeli a nekoukali do zdi, tak by si možná šlehali heroin, takže pro ně jsou takovéto meditace určitě východiskem. Ale osobně si myslím, že tato forma historického buddhismu zde zanechala důležitější myšlenky než koukání do zdi.

Připadá mi, že nejste až tak sám sobě sektou, ale jako kdybyste podvědomě toužil najít tu pravou cestu k původním kořenům zenu. Není tomu tak?

Pakliže chci něco hledat a najít, je to cesta zpátky k původnímu - k srdci, k bytí o sobě. Cesta, na níž nejsou role, ani žádné snahy o dosahování cílů, cesta bez účelového chování, bez závislosti na vnějších vlivech...

Má vaše „sekta" nějaké členy?

Nevydávám členské legitimace, nemáme žádné struktury, žádnou hierarchii. Toto učení má pouze mistry a jejich následovníky...

A jak se člověk stane mistrem nebo následovníkem?

Mistrovým žákem se stanete jednoduše ve chvíli, kdy pochopíte, že mistr je ten pravý, kdo vám ukáže, co a jak se sebou máte dělat, abyste „byl sám o sobě".

Kdo je vaším mistrem?

Jak již jsem řekl, mým prvním mistrem byl onen muž z Jindřichova Hradce, který si celý svůj život opravdu dělal v pravém slova smyslu jen to, co chtěl. On prostě byl sám o sobě. Pak jsem se také asi dvakrát setkal s korejským mnichem Su-Bongem, který mi posléze předal *dharmu*. Komické na tom ale je, že mi *dharmu* předal faxem až poté, co jsem mu zaslal článek z Reflexu a jemu se velmi líbil.

Máte vy sám nějaké žáky, následovníky?

Jsem sám sobě „Nejvyšším" i žákem. Nemyslím si o sobě, že jsem mistrem, ale je pravda, že někteří lidé, kteří mě pravidelně navštěvují, mě asi takto vnímají.

A vy je v této klamné představě necháváte?

Kdybyste ty moje žáky viděla, tak byste se asi ničemu nedivila...

Nuže, povězte o nich více.

Většinou jsou to lidé s problémy vlastní identity. Lidé, kteří v určité etapě svého života pociťují potřebu se právě mě zeptat, co dál. Já se jim věnuji, protože mám pocit, že mé rady a porady zrovna potřebují. Třeba proto, aby neskončili na drogách a aby na ně náhodou nedoplatili životem.

Takže za vámi chodí hlavně narkomani?

Ano. I když přijít může každý.

Kolik jich je a kde se scházíte?

Obvykle to v určitou dobu není více než sedm „exemplářů" a chodí ke mě domů. Jeden čas, někdy kolem roku 1994, ale počet mých „žáků" přesáhl únosnou míru a já jsem dokonce přemýšlel, zda si nepronajmout nějaký sál a tam nerozdávat svá moudra v pravidelných časech a hlavně ve velkém.

Jestli tomu dobře rozumím, chtěl jste si založit něco jako soukromou psychologickou poradnu J.X. Doležala?

Dalo by se to tak říci. Ale zjistil jsem, že to nebaví ani mě, ani ostatní, takže jsme to zavčas ukončili.

Neuvažujete o této možnosti někdy v budoucnosti?

Domnívám se, že už jsem u bran této etapy života. Možná brzy nazraje čas. Ale žádné konkrétní hmatatelné kroky jsem v tomto směru zatím neučinil, spíše se na to psychicky připravuji.

Ostatně, měl jste vy někdy nějaké problémy? Máte svého psychologa?

Jsem sám sobě psychologem. Vystudoval jsem psychologii, mám z ní dokonce doktorát.

Pokuste se mi popsat, jak návštěva u psychologa J. X. Doležala konkrétně probíhá. Co mi poradíte, když k vám přijdu a zeptám se například, zda je dobré vyzkoušet si nějakou drogu na vlastní kůži?

V takovém případě odpovím jednoduše: to záleží na vás. Jediné, v čem vám mohu poradit, je popsat vám, co ta která droga s člověkem udělá a kam ho až může dovést. A pak jsem také docela schopen určit, jaká je pravděpodobnost, že zrovna vy drogám propadnete...

rozhovor

Jak vás tak občas vídám v televizi nebo jak znám vaše články, jste zastáncem drog a jejich legalizace. Není pro mladé lidi spíše riziko ptát se na drogy zrovna vás?

To si nemyslím. Naopak mě asi berou mnohem vážněji, než kdejakého doktora v bílém plášti, který jim dává rady v odosobnělé ordinaci, aniž by on sám z vlastní zkušenosti o drogách něco věděl. Navíc, já nepropaguji drogy jako takové, ale jsem jen zastáncem všech vnitřních prožitků, které může člověk zažít prostřednictvím psychedelických drog.

Vy tedy v psychedelických drogách nevidíte žádné nebezpečí?

Je to trochu jiná oblast než narkomanie, kdy do sebe závislí „perou" bílý jedy. Psychedelika obecně nevytvářejí závislost a některá se dají používat i k rekreačním, či chcete-li relaxačně-mystickým účelům. Dokonce si myslím, že pro náboženské a duchovní poznání světa je psychedelický zážitek nezastupitelný.

Zanechme drog, více mě v tuto chvíli zajímá vaše náboženství. Jako mají křesťané Bibli nebo muslimové Korán, má také J. X. Doležal nějaký text svého vyznání?

Jako mají křesťané Bibli a muslimové Korán, my máme osm veršů, s nimiž si vystačíme již dva a půl tisíce let: *„Tak, jako bódhi nemá strom, zrcadlo jasné nemá rám, povahou Buddha je stále čist, kde že je místo a na něm prach, srdce je tím stromem bódhi, tělo je zrcadla rám, je-li však zrcadlo čisté, odkud pak prach vymetat mám"*. Kdo toto přijímá, tomu bude předána dharma.

A co vnější náboženské znaky - symboly, jednotné oblečení nebo sestřih vlasů, to u vás roli nehraje?

To jako že by všichni měli mít ostříhanou hlavu jako já? Jenom to ne. Ale samozřejmě, že jednotlivé řády, které jsou rozlezlé po celém světě a mají blízko k tomuto učení, mají i určité své specifické znaky. Někde chodí mniši v červených hábitech a mají zákaz alkoholu, jinde chodí v šedivém s vyholenou hlavou a zvesela se oddávají všelijakým požitkům jako je chlast nebo drogy. Ale jednotný symbol jako třeba kříž a na něm ukřižovaného Ježíše naštěstí nemáme. Důvod je nasnadě: naše učení je učení o nepodstatnosti vnějších znaků.

Pokuste se ještě charakterizovat důsledky své víry ve vašem každodenním praktickém životě.

Řídím se především odpovědností, morálkou citu...

V médiích se ale často stavíte spíše do role nepříliš zodpovědného a popravdě řečeno i nepříliš citlivého muže. Zvláště pak třeba ve vztahu k ženám sám o sobě tvrdíte, že jste vpodstatě velmi promiskuitní. Jak se to shoduje s vaším přesvědčením o odpovědnosti citu?

Přiznávám, že má osobní předsevzetí být zodpovědný a morální občas nefungují. Ale snažím se. Když už nic, tak alespoň o to, abych nebyl hnusný, abych se za své činy a chování nemusel až tak hluboce stydět. A podívám-li se na svět kolem sebe, nejsem na tom zatím snad až tak špatně.

Uveďte příklad.

Někdy si stačí sednout a zapnout si tak na hodinu televizi Nova nebo hodinu poslouchat nějakého feťáka. Pak jsou veškerá má životní dilemata, nezodpovězené otázky a výčitky svědomí ohledně odpovědnosti a morálce citu okamžitě jasná a vyřešená. Myslím, že se nemám za co příliš stydět.

Opravdu jste se například v poslední době za nic nestyděl?

Ale ano, například se velice stydím za svého psa, že nedávno při procházce pokousal nevinnou starou paní. To jsem opravdu prožíval hluboký stud. A čas od času, když se nechám třeba v diskusi vytočit a křičím sprostá slova, to se pak také stydím.

Člověk se většinou stydí před něčím či někým. Kdo je pro vás touto normou?

Jiří X. Doležal. A věřte mi, to je někdy dostatečný důvod nechovat se jako hajzl. Dokážu být totiž sám sobě docela velkou a nesnesitelnou výčitkou svědomí. ■

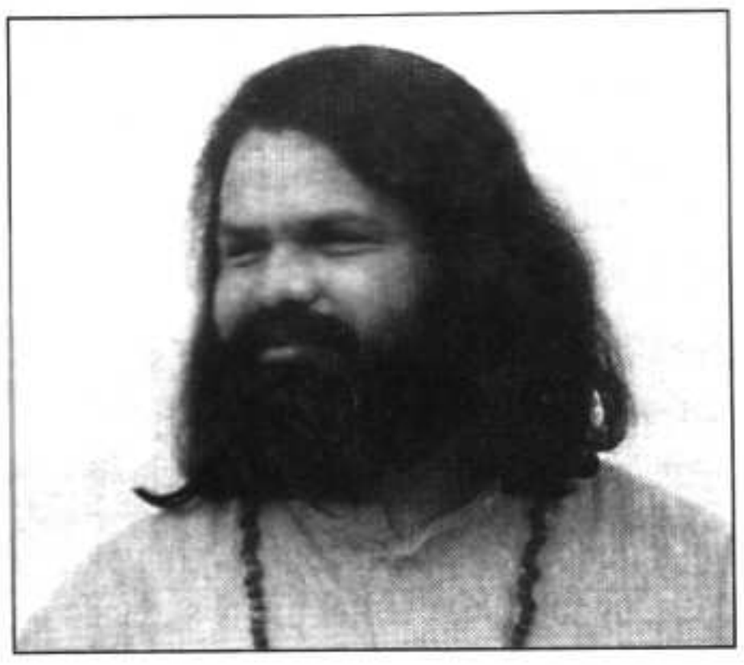

Na příště: Paramhans svámí Mahéšvaránanda, zakladatel sdružení Jóga v denním životě

Semináře a konference Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů:

datum	*předběžné téma*
22. 1.	Jóga v denním životě
5. 3.	sugestopedie, Noetis
23. 4.	holotropní dýchání
21. 5.	KONFERENCE: Sektářství v církvích

Místo konání: Pastorační středisko, Kolejní 4, Praha 6, semináře od 10, konference od 9 h

Současná religiozita, 26. 2., seminář pořádaný Ostravskou univerzitou, přihlášky k aktivní i pasivní účasti: doc. T. Novotný, dr. Šmerala 16, 702 00 Ostrava, novotny@osu.cz.

Bendovo poselství lidem technického věku

SPÁSA PŘICHÁZÍ Z UFO

PAVEL ŘÍČAN

Inženýr Ivo Benda říká, že má pravidelný telepatický styk s přáteli z vesmíru. Jsou to láskyplné bytosti na vyšším stupni vývoje než my. Přicházejí, aby zachránily při neodvratné záhubě Země naše děti a ty lepší z nás dospělých. Benda je jedním z kontaktérů, vybraných lidí, skrze které k nám mimozemšťané mluví, varují nás a četnými radami nás vedou k dobru; kontaktérem se však může stát každý, kdo se o to snaží a důsledně se řídí mravními normami. (Blíže viz např. Jan Kotrč, 1998.)

Není třeba ani středoškolského vzdělání, abychom přistihli Bendu při tom, že si ve svých přednáškách a tiskovinách občas odporuje. Nejeden psychiatr by byl dokonce ochoten prohlásit jeho produkci za bizarní psychotický blud. A přece mu s dychtivostí, někdy s dojetím, po celé republice naslouchají stovky lidí, převážně mladých. Zájem o jeho zvěst je tak silný, že dal výpověď ze zaměstnání a věnuje se na plný úvazek svému novému poslání. Má obdivovatele, má i štědré sponzory.

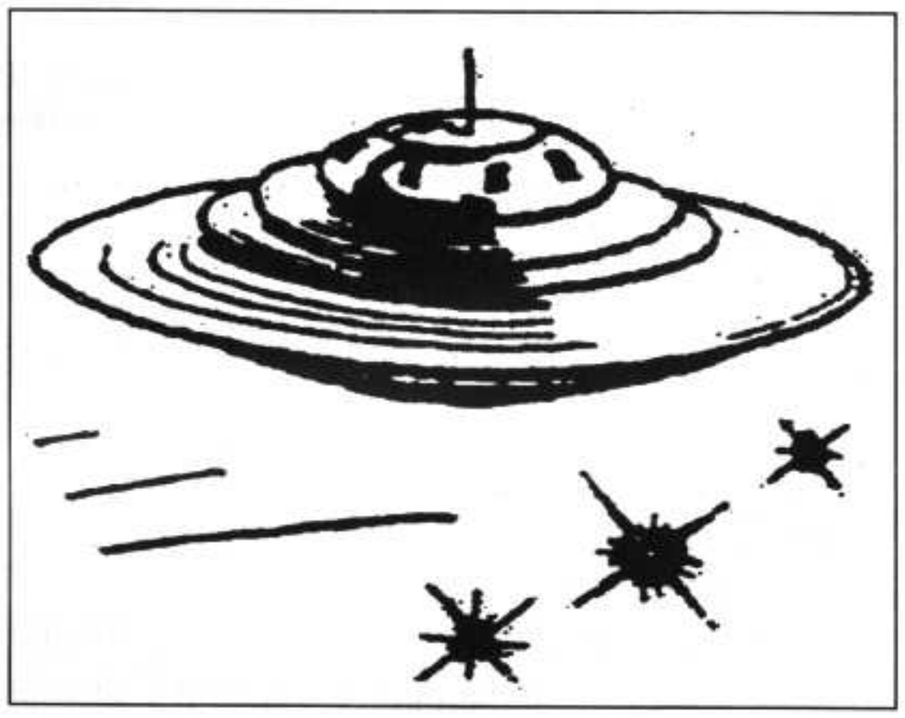

Ilustrace z vrchní strany spisu Miloslavy Drskové a Ivo Bendy „Rozhovory s poučením od mých přátel z vesmíru", leden 1998

Žasneme a naříkáme nad nekritičností našeho národa. Při veřejných diskusích i v tisku se snažíme Bendu usvědčit z hrubých omylů, z nevzdělanosti či šarlatánství, nešetříme ironií. Nic platno.

V čem je problém?

Polemika, argumentace, usvědčování mají v mezináboženském dialogu (a ten je zde bezpochyby na místě) značně omezené možnosti. Snažme se raději svému partnerovi porozumět. V čem je jádro jeho zvěsti a její síla? Jaké obrazy ho fascinují? Jaký hlad lidských duší sytí? Jaké hluboké lidské potřeby, klasické náboženské představy a mýty jsou zde - v nové podobě - ve hře? Proč jeho učení - po mnoha stránkách tak ubohé - oslovuje mnohé z těch, které naše vlastní zvěst nechává lhostejnými nebo v nichž dokonce vzbuzujeme odpor? Nepohrdejme Bendou, učme se od něj!

Planeta Země je ohrožena negativním chováním lidí, varuje náš kontaktér. Stojíme před bezprostřední hrozbou katastrofy. Hle, jak velkolepý apokalyptický obraz: tisíce kosmických lodí, tisíce Noemových korábů, jež zachrání věřící před potopou. Vláda těch, kteří páchají zlo, bude zlomena, oni sami zahynou. Nechybí ani „poslední soud": Negativní chování většiny lidí způsobuje totiž zhoubné hrubé vibrace, jež ohrožují dokonce i jiné světy, a nepolepší-li se, bude je nutno při asanaci Země usmrtit.

Jak vidíme, Bendovo učení prezentuje staré motivy ve formě přístupné lidem technického věku. Zároveň Benda přizpůsobuje modernímu člověku představu o zlu, jež působí. Citujme Jana M. Lochmana (1993). Podle něj novověk „... vykazuje jednu notorickou tendenci: odpoutání od biblického pohledu ... na hloubku a dosah naší hříšné kompromitace. Pojmy jako „hřích" se stávají nesrozumitelnými, málo oceňovanými, podezřelými z misantropie ..." (str. 94). Nuže, podle Bendy se věci nemají tak, že bychom snad svým jednáním budili hněv Stvořitele Našeho (Bendův titul pro nejvyšší bytost) a přivolávali na sebe trest. Jde o technický problém hrubých vibrací. Tvrdost nezbytného opatření je navíc zmírněna učením o reinkarnaci (resp. přerozování): Každý z nás se musí vyvíjet k dokonalosti během dlouhé řady existencí.

A nesmějme se vibracím. Milióny lidí dnes s respektem přijímají podobná učení, která jsou k nám importována z Orientu. Je tím jaksi odlehčen, dán do závorky pojem Boha, nad jehož zprofanovaností naříkají i někteří křesťanští teologové. Učení o karmě jako o neosobním zákonu je z téhož rodu. Současně však Benda osobního Boha zcela neškrtá, čímž vyhovuje vágnímu českému „něcismu" (Halíkův výraz). Jeho učení je v tradiční linii deismu.

Učení o laskavých a nadlidských mimozemšťanech přebírá z lidové zbožnosti - v modernizované podobě - anděly a světce, k nimž je možno se obracet. Jde o nadlidské bytosti, které jsou nám však blízké tím, že mají i své lidské stránky. O vesmírných poslech se např. dozvídáme, že se jim líbí Babička Boženy Němcové, že někdy stůňou a že mají v tom případě k dispozici komfortně zařízené nemocniční pokoje.

„Zastavte se, zjemňujte a prociťujte, vyzařujte lásku!!!" Očistěte televizi od násilí a pornografie, neboť to jsou samé hrubé vibrace! Jezte co nejméně masa! Tak volají skrze Bendu nebešťané ze svého pěti- či dokonce devítidimenzionálního světa, do něhož i my můžeme být povzneseni po miliónech životů. Představa vícedimenzionálních prostorů je moderní obdobou starých nebeských sfér. Vyšší dimenze představují metaforu, jejíž psychologická působivost neutrpí kritikou přísného vědce; směs racionality a iracionality je zde naopak výhodou.

Mohli bychom se zabývat i dalšími momenty Bendova učení, ale snad bude lépe, obrátíme-li svůj zrak na současné křesťanské církve a položíme-li dvě z otázek, k nimž nás tento muž inspiruje.

1. Benda mluví o hrozící katastrofě, o nadcházejícím novém věku a o volbě, kterou tato situace staví před každého z nás. Kde je naléhavost naší zvěsti o tom, co (kdo) přichází?

2. Benda naléhavě varuje před tím, že naše činy ničí Zemi. Jaké místo v naší zbožnosti zaujímá ekologická odpovědnost?

Ing. Ivo Benda nezaloží novou církev, to není jeho charisma. Bude zajímavou novinkou na tuzemském trhu religiozity, pak omrzí a publikum se přesune jinam. Buďme k němu shovívaví a mějme ho rádi pro jeho chlapeckou prostotu, pro jeho upřímnost i pro jeho odvahu vidět nadcházející katastrofu a vzhlédnout s nadějí k nebesům - tak, jak je mu zatím dáno. ■

Literatura:

Kotrč, J. (1998): Mimozemšťané hovoří. Dingir 3/1998, str. 7.

Lochman, J. M. (1993): Otče náš. Praha: Kalich.

V této rubrice vítáme názory a otázky čtenářů, došlé na adresu redakce: P. O. Box 73, 170 04 Praha 7, dingir@telecom.cz, příp. do Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů - vojtisek@zero.cz.

HUMANISTICKÉ HNUTÍ

Dingir 2 / 98, str. 9

... Chtěli bychom odpovědět na článek o Humanistickém Hnutí uveřejněný v 2. čísle vašeho časopisu a zároveň položit pár otázek. Zdá se vám korektní publikovat článek plný neověřených nepravdivých informací napsaný chlapcem, který si hraje na malého sociologa a novináře, o důležitém mezinárodním hnutí, jako je Humanistické Hnutí? Zdá se Vám korektní, že si chlapec hraje na malého tajného agenta vydávajícího se za člena Hnutí, dělajícího ze sebe kamaráda proto, aby se mohl dostat až do domovů ostatních členů Hnutí, a to jen s cílem napsat článek? Vrátilo se snad StB?

Proč tahle potřeba degradovat „malé" organizace, které vybočují z dominantního schématu. Proč se stále přiklánět na stranu toho, kdo v danou chvíli vypadá jako nejsilnější? Že by oportunismus? Je nutné mít všechno pod kontrolou? Nostalgie po komunistickém režimu? Anebo možná bránění ideologie těch politiků a těch institucí, které všeobecně financují noviny a masmédia?

Za Humanistické Hnutí:

Dana Feminová, Praha 2

Údaje, které článek o Humanistickém hnutí obsahuje, sbíral student sociologie Jan Kotrč dávno před tím, než časopis *Dingir* vznikl. Paní Feminová mne v osobním rozhovoru nepřesvědčila, že by článek obsahoval nepravdivé informace. Pokud se kolega Kotrč zmýlil v odhadu průměrného věku účastníků schůzek Humanistického Hnutí nebo jejich společenského postavení, nepovažuji tento případný nesprávný odhad za chybu hodnou této emotivní reakce.

Zdeněk Vojtíšek

dopisy

SATANISMUS

Dingir 3 / 98, str. 10 - 20

Musím vyslovit politování, ale až na malé výjimky jsem materiálem o satanismu zklamaný. Kdo je vlastně vyznavačem „Satana"? Podle teologických dogmat ten, kdo dobrovolně není poslušný Bohu, je modloslužebníkem ďábla. Já osobně ovšem nemám právo nazývat své nekřesťanské přátele „satanisty", ani si to o nich nemyslím. Podle mě satanista není ani p. Jiří Valter. Je to nemocný člověk s mylnými představami. Je mi ho osobně líto. Pro ty, kteří chtějí být spaseni, platí, že musí uvěřit živému Kristu, který je konkrétní osobou. Kristus není jen Slovo. To samé platí pro Satana. Není jen slovo! Je to taktéž (a zatím) působící živá bytost. Dovolím si tvrdit, že ti, kteří této osobě dali svůj život, jsou satanisté. Pan Valter a jemu podobní jsou šílenci. Tolik k tomuto tématu...

Leon Kollár, Karviná

DOPORUČENÍ

Časopis Dingir má vynikající úroveň. Doporučím ho svým přátelům.

Petr Pohanka, Velatice

Obsah Dingiru se mi velice líbí, budu si jej pravidelně kupovat. Prosím, pokračujte v jeho dalším vydávání.

Hana Patová, Praha 8

Vzhledem k tomu, že svědkové Jehovovi byli státem registrovaní a existují jejich seznamy s přesnými adresami, bylo by vhodné provést jednorázovou celostátní akci a každému z nich poslat po jednom výtisku časopisu *Dingir*, aby se povinně seznámili s historií vlastní organizace. Ta je totiž pro 99% z nich úplně neznámá a pro 90% přísně tabu.

Josef Vaškovič, Břeclav - Ladná

Jsem ráda, že váš časopis vznikl - je opravdu potřebný! *Dagmar Haišmanová, Plzeň*

MOTIVACE PŘÍCHOZÍCH DO SEKT

Za některých okolností vědomé a záměrné působení na vytipované vrstvy či skupiny, zejména takové, které v dané společenské situaci čelí mimořádným potížím, může znamenat rychlý nárůst přívrženců organizace. (Koneckonců se stejným jevem se v historii setkáváme nejen u náboženských organizací.) Příkladem může být rychlý početní růst členů Sóka gakkai v Japonsku od konce 50. let, který této náboženské organizaci umožnil v 60. letech vstup do politiky prostřednictvím strany Kómeitó (založena 1964) s ambiciozní vizí stát se v polovině 70. let vládnoucí stranou. Analýzy záhy ukázaly, čím byl tento nevídaný růst, který s sebou nesl pochopitelně i zvyšování vlivu v politické oblasti, způsoben. Sóka gakkai tehdy pohotově reagovala na příliv venkovského obyvatelstva do velkoměst, vyvolaný strukturálními změnami japonského zemědělství. Venkované ztráceli vazbu na své původní vesnické společenství, přičemž v Japonsku byla lokální komunita pro jedince velice významným činitelem, proto s povděkem přijímali společenství, které jim nabízela Sóka gakkai. ...

Povážlivé je, jsou-li tato učení nazírána nekriticky a je-li přeceňován jejich vliv v zemích, odkud jsou přejímána. Například japonský zen se v 50. letech stal módní záležitostí ve Spojených státech, pak se tento zájem rozšířil do západní Evropy a konečně i na východ, ale v Japonsku samotném není učením ani praxí, jimiž by byl současný život prosycen. Vzpomínám si, jak asi před 15 lety byla v Národním muzeu v Praze přednáška tehdejšího ředitele japonské školy při zdejším velvyslanectví. Jeden z dotazů v diskusi zněl, jakým způsobem se využívá praxe zenu při školním vyučování. Tazatel sám podotkl, že pro nás je Japonsko především zemí zenu. Ředitel byl vysloveně na rozpacích a řekl, že slyšel o jakési soukromé škole, která snad má meditační místnost, ale jinak o tom nic neví.

Snad ještě horší je, přejímají-li se tato učení v pokřivené interpretaci nebo od extrémních skupin, případně se z původních doktrín a pojmů dělá jakýsi odvar, jímž se někteří vůdci snaží dodat na mystičnosti skupinám, které vytvářejí. V článku o hnutí Vanilla se poukazuje na souvislost s východními naukami, jak o ní svědčí graf vanillové hierarchie (Dingir 2, str. 16). Uveřejněný graf (tamtéž) je slátaninou vzájemně nesouměřitelných japonských pojmů evidentně převzatých z různorodé literatury o Japonsku. Je s podivem, že se tam neobjevil termín *kamikaze* nebo *gejša*. Trochu to připomíná pohádku o Honzovi, který se učil latinsky. Podobně pojem *ittai*, který používá komunita Jamagiši (tamtéž, str. 13-14), je tvořen komponentem *iči*, který znamená *jedna* a *tai* s významem *tělo*. Souhláskovou shodou, jež je v japonštině obvyklá, pak dostáváme běžný pojem *ittai*, který znamená *celek, jednota*. Slabika *it* samostatně v japonštině vůbec existovat nemůže, natož aby představovala pojem, který je „základním kamenem 'pravosti' všech věcí". Mimochodem zmatený je rovněž nápis na symbolu tohoto hnutí (viz str. 13).

PhDr. Zdeňka Vasiljevová

■

DINGIR v roce 1999

Vážení čtenáři, rádi bychom Vás informovali o některých připravovaných změnách našeho časopisu:

- **Dingir bude mít od příštího roku 32 stran**
- **zavádíme novou rubriku aktuality, kde najdete informace o nejnovějších událostech na české i zahraniční náboženské scéně**

Pro čtenáře, kteří mají zájem o detailní a aktuální zprávy připravujeme měsíční bulletin Náboženství dnes, jenž bude obsahovat souhrn událostí za poslední měsíc (12 stran formát A4). Předpokládaná cena měsíčníku je 15,– Kč.

Předplatné čtvrtletníku Dingir na rok 1999: 216,– Kč (včetně poštovného)
(jeden výtisk: 39,– Kč, pro předplatitele 37,– Kč)

Objednávky zasílejte na adresu: DINGIR, s.r.o., P.O.Box 73, 170 04 Praha 7, tel./fax: 02/ 806 276
e-mail: dingir@telecom.cz

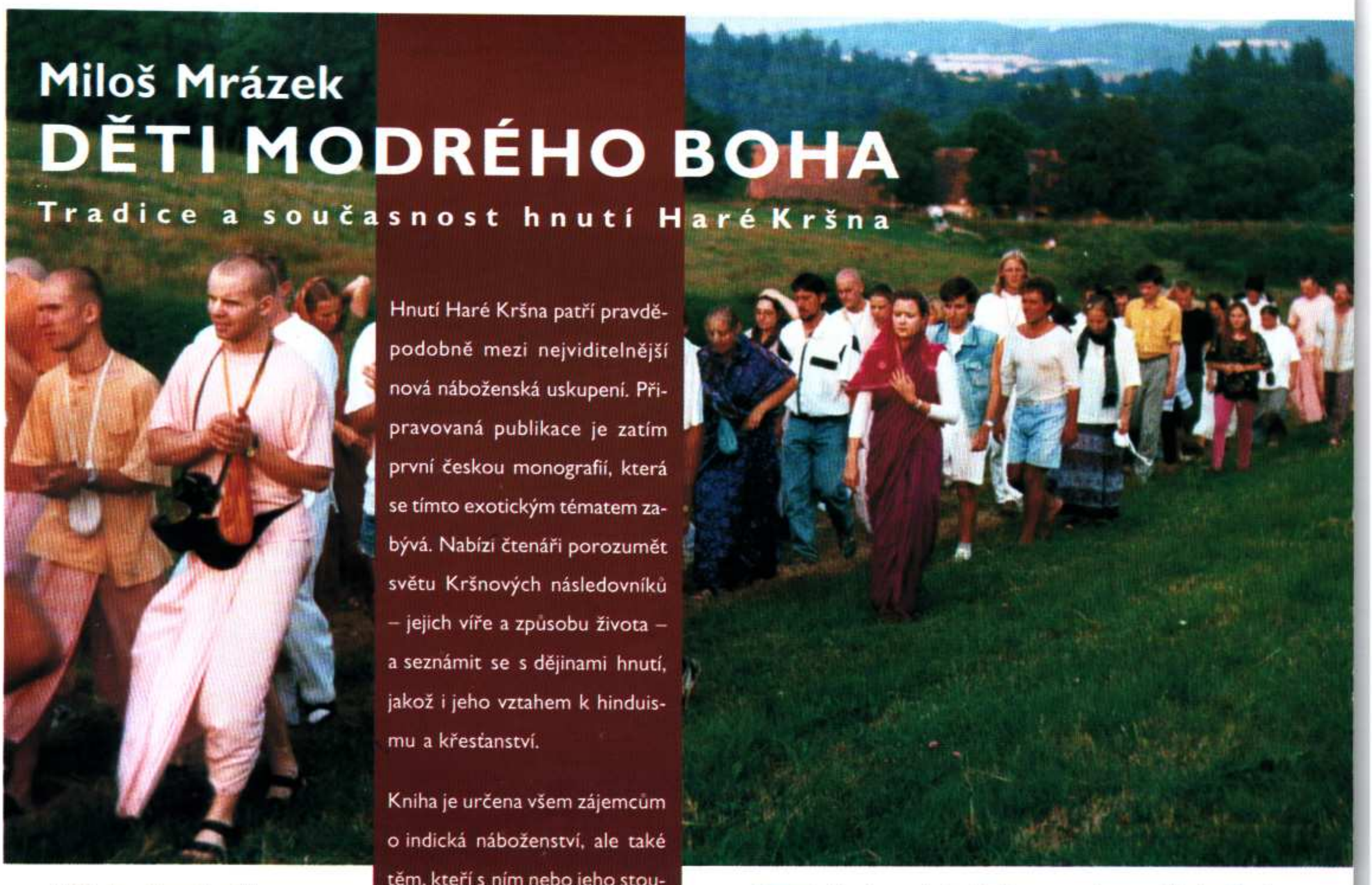

Miloš Mrázek
DĚTI MODRÉHO BOHA
Tradice a současnost hnutí Haré Kršna

Hnutí Haré Kršna patří pravděpodobně mezi nejviditelnější nová náboženská uskupení. Připravovaná publikace je zatím první českou monografií, která se tímto exotickým tématem zabývá. Nabízí čtenáři porozumět světu Kršnových následovníků – jejich víře a způsobu života – a seznámit se s dějinami hnutí, jakož i jeho vztahem k hinduismu a křesťanství.

Kniha je určena všem zájemcům o indická náboženství, ale také těm, kteří s ním nebo jeho stoupenci přišli do styku.

asi 90 stran formátu A5,
předpokládaná cena 95,– Kč

knihu je možné objednat na adrese nakladatelství
Dingir, P.O.Box 73, 170 04 Praha 7
nebo na telefonním čísle 02/806 276
či e-mailem na adrese dingir@telecom.cz